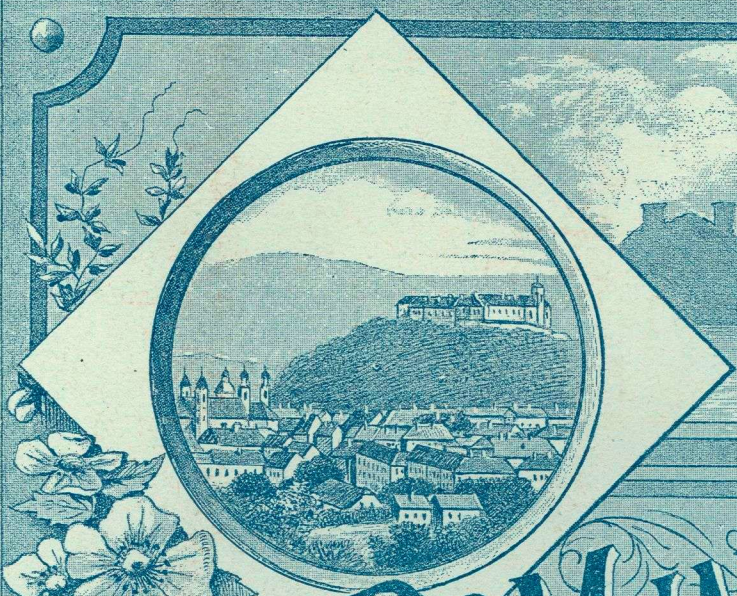

DOMIN SVET

ILUSTROVAN LIST
ZA
LEPOSLOVJE IN ZNANSTVO.

ŠTEV. 5. LETO V.

UREJUJE IN IZDAJE
DR. FRANCE LAMPE.

V LJUBLJANI,
DNE 1. MAJA 1892.

TISEK
'KATOLIŠKE TISKARNE'
V LJUBLJANI.

Vsebina V. zvezka.

	Stran
1. Janez Šubic. <i>Spisal I.</i>	193
2. Na tuji zemlji. IX. Ob stari Romi. <i>Zložil M. O.</i>	196
3. Ljudska osveta. Povest. <i>Spisal Podgoričan</i>	197
4. Diabolus vagabundus. (Peklenšček Potepenšček.) <i>Kratkočasnica.</i> — Po narodnih pripovedkah <i>spisal Anton Hribar</i>	209
5. Pokroljeva ura. Slika. <i>Spisal Slavoljub Dobrávec</i>	210
6. Vaška pravda. Resnična povest. <i>Spisal Podgoričan</i>	212
7. Planinska. <i>Zložil J. Sovran</i>	221
8. Rudarske pesmi. V. <i>Zložil Vladimir</i>	222
9. Sonet. <i>Zložil A. M.</i>	222
10. Iz davne prošlosti. Starinoslovne črtice o novejših izkopinah. <i>Poroča</i> <i>J. Pečnik</i>	223
11. Fran Cegnar. <i>Spisal dr. K. Glaser</i>	226
12. Na jutrovem. Potopisne in narodopisne črtice. <i>Spisal dr. Fr. L.</i>	228
13. Slovstvo	234
A. Slovensko. Levstikovi zbrani spisi. (Konec.) <i>Uredil Francišek</i> <i>Levec.</i> — Pomladni glasi posvečeni slovenski mladini. II. <i>Uredil</i> <i>Anton Medved.</i> — B. Hrvaško. Knjige »Matice Hrvatske« za l. 1891. Poviest srednjega veka. Po najboljim piscima izradio <i>Franjo Valla.</i> — Slike svjetske književnosti. Svesak prvi. — C. Druga. <i>Commen-</i> <i>tarius. Spisal dr. Leonard Klofutar.</i> — Compendium hermeneuticum. <i>Spisal dr. J. Lesar.</i> — <i>Weltgeschichte von Dr. Joh. Bapt. v. Weiss.</i>	
14. Narodne stvari	239
Učimo se jezika od naroda! <i>Priobčuje Jos. K.</i>	
15. Razne stvari	240
Naše slike.	

Slike.

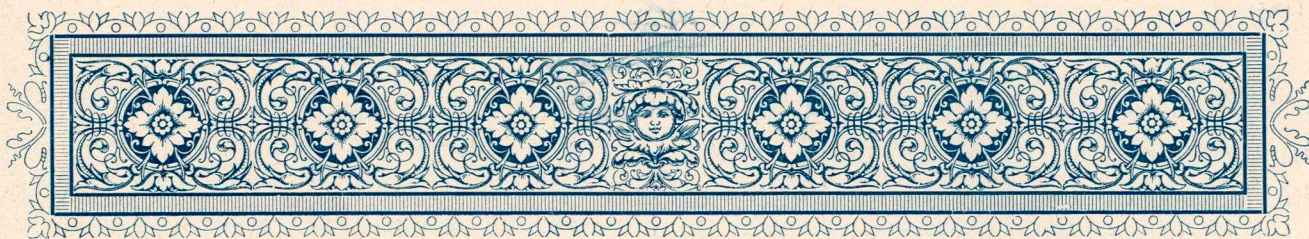
1. Fran Cegnar, u. 14. febr. l. 1890. (Po fotografiji.)	193
2. Potrpežljivost. Črtica Janeza Šubica za muzej v Kaiserslauternu. — (Po fotografiji.)	201
3. Bojarinka. (Po sliki N. Lorenca.)	216
4. Egiptovski prevodniki. (Po fotografiji.)	232
5. Idrija: pogled z južne strani. (Po fotografiji.)	233

»Dom in Svet«-a se dobiva še: Letnik II. (1889) za 2 gld.; letnik IV. (1891) za 3 gld.

Naročnike, ki so zunaj Avstrije, prosimo, naj nam pošljejo toliko inozemskega denarja, da je v avstrijski veljavi **3 gld. 60 kr.** Navadno nam to naročnino precej pristržejo.

~~~~~  
**Cena:** Za celo leto 3 gld.; za pol leta 1 gld. 50 kr. Za dijake na leto 2 gld. 60 kr. Uredništvo in upravništvo je v Marijanišču. Za ljubljanske naročnike posreduje iz prijaznosti „Katol. Bukvarna.“  
~~~~~

Janez Šubic.

(Spisal I.)

(Dalje.)

Ro so poklonili leta 1881. češki umetniki svatbeni dar cesarjeviču Rudolfu, naslikal je za dotični »album čeških umetnikov« akvarrelno podobo z naslovom »Vprašanje«, predstavljajočo mlado deklico, ki se pogovarja z Amorjem. Jednoglasno so pisali češki listi, da si je ž njo pridobil Janez Šubic palmo v oddelku za genre - slike. Dovršivši praška naročila, vrnil se je Janez zopet na Dunaj, bival pa deloma tudi na očetovem domu v Poljanah in tam slikal razna cerkvena dela, med drugimi »Žalostno Mater Božjo« s Kristusom, namenjeno

za cerkev na Brezjah. Ta slika je nekam prešla, a ni se mi posrečilo zvedeti, kam. Že l. 1883. so ga poklicali Čehi nazaj v Prago, da je popravljal v fojerju

slike, katere je bil uničil požar v še nedokončanem gledališču. Ker so si pridobile te podobe velik umetniški uspeh, zato mu je pozneje praški mestni

svēt izročil okra-

šenje pročelja

nove vodarne. Z

Ženiškom vred

je napravil tam

osem slik, pred-

stavlajočih razne

dogodke iz časa

švedske vojske.

Tu je ustvaril

med drugimi po-

dobami sliko :

»P r o d a j a l k a

s a d j a«, katero

je kupil neki du-

najski bankir.

Iz Prage je šel

Janez Šubic na

Dunaj. Pozneje

se je vrnil v Po-

ljane, ker se je

lotila očeta smrt-

na bolezen (rak

v požiralniku).

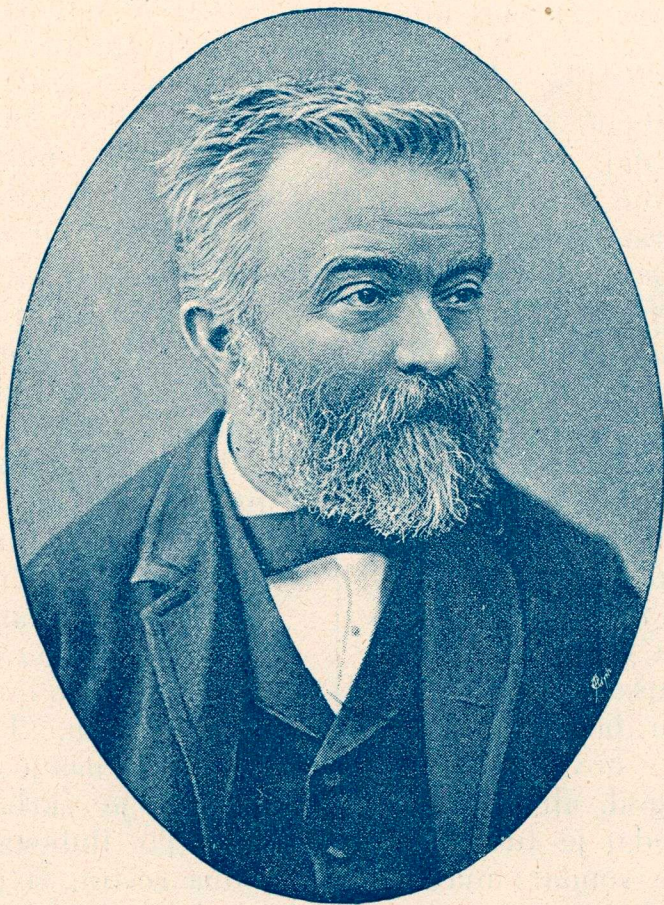
Tedaj je slikal

doma podobo sv. Notburge za romar-

sko cerkev sv. Sabote na Bukovem Vrh

nad Poljanami, in po očetovi smrti (dné

9. junija l. 1884.) veliko oltarno podobo

Fran Cegnar, u. 14. febr. l. 1892.

(Po fotografiji.)

sv. Antona Padovanskega, namenjeno že od rajnega očeta za dar kapucinskemu samostanu v Loki. Ta podoba spada med najboljša dela umetnikova. Iz vzrokov, ki so nam neznani, sprejeli so očetje kapucini to sliko le neradi, kmalu jo z oltarja odstranili in pozneje na zahtevanje umetnikovo zopet njemu izročili. Sedaj je v frančiškanski cerkvi v Ljubljani za velikim oltarjem; tej cerkvi jo je Janez podaril, da izpolni pobožno obljubo ob očetovi smrti.

Da spoznamo nekoliko tudi značaj umetnikov in njegovo mišljenje iz te dôbe, podajemo tukaj nekoliko odlomkov iz pisem Janezovih, ki jih je pisal domov.¹⁾

Na Dunaju, 24. julija 1878.

Ljuba mati!

Hvala Bogu, zopet ste dočakali Svoj god, in Bog daj, da bi ta veseli dan, praznik sv. Ane, Svoje patrone, še veliko, velikokrat obhajali zdravi in veseli! Bog Vam daj vse dobro, karkoli je k Vaši sreči in zadovoljnosti potrebno, Bog Vas ohrani še veliko let srečno, zdravo in zadovoljno! Vsa voščila, vse dobro, kar sem Vam voščil in želel do zdaj, danes iz nova ponavljam, samo da danes toliko bolj iskreno, toliko bolj iz srca, kolikor bolj Vas od dne do dne ljubim, bolj rad imam. Jaz sam za-se nimam druge želje, kakor to, da bi mogel Vam in ljubemu očetu olajšati starostna leta. Bog daj, da bi mi bilo mogoče. Z Jurijem sva vedno govorila, kaj bi Vam neki dala za god, ali ubogi Jurij je moral iti, in sedaj je tudi za-me drugače. A nekaj vendar imam in prosim, da to sprejmete v znamenje srčne hvaležnosti in otročje ljubezni od mene in Jurija. Pred njegovim odhodom smo se dali z bratrancem Janezom fotografovati, da bomo

imeli vsaj spomin drug od drugega, in ravno za Vaš god Vam tudi pošiljam eno podobo, da se boste tako večkrat spominjala Svojih Vas tako srčno ljubečih sinov, ki sta ločena in tako daleč od doma. A upajmo, da se bode vse dobro izšlo in da bomo še velikokrat prav dobre volje in veseli skupaj.

Ponavljam vsa srčna voščila, da Vas in očeta Bog še mnogo let zdrava ohrani, po smrti pa Vas k sebi v sveta nebesa vzame, kjer se boste veselili in pozabili na križe in težave, ki jih imamo tukaj trpeti.

Vaš

Janez.

Na Dunaju, 1. februarija 1879.

Ljuba sestra!

Lansko leto sem bil še doma ob Tvojem godu, a sedaj sem tako daleč in že tako dolgo časa proč od Tebe. Rad bi bil doma pri Vas vseh, ki tolikokrat mislim na vas, skrbim, kako se vam godi, in vedno želim, da bi srečni in zdravi ostali.

In tako, ljuba sestra, ne more se mi tudi izpolniti želja, da bi s Teboj praznoval Tvoj god, in ne ostane mi drugega, kakor da Ti pismeno in na kratko izrečem svoja srčna voščila in bratovsko ljubezen. Bog Ti daj še mnogo let živeti srečno in zadovoljno, Bog Ti ohrani ljubo zdravje in Ti podeli vsega v obilnosti, česar si poželi Tvoje srce. Ostani poštena in pridna dekle, skrbi po svoji moči olajšati stara leta naših ljubih starišev, spoštuj in ubogaj jih. Ti si zdaj najstarejša doma, kar nas je otrôk, in Tvoja prva dolžnost je skrbeti za zadovoljnost in srečo ljubega očeta in matere. Ljuba sestra, živi tako, da bodo zadovoljni s Taboj; storila bodeš tako svojo dolžnost in dobrotljivi Bog Ti bode gotovo obilno povrnil Tvojo otroško spoštovanje in ljubezen, in tako izpolnil moje srčne želje in bratovska voščila. Upam, da se bode moje stanje na bolje obrnilo in da mi bode mogoče svojo bratovsko ljubezen, ljuba sestra, tudi dejanjsko Ti

¹⁾ Dobil jih je urednik tega lista še od pokojne matere umetnikove za porabo, ko ji je jeseni predlanskega leta izrekel to željo.

izkazati. Za sedaj pa vzemi za dobro moja srčna voščila in zvesto ljubezen do Tebe, ljuba sestra.

O naju z Jurijem nimam poročati nič posebnega, in bodem tako tudi v kratkem očetu pisal, torej za danes končam.

Presrčno pozdravljam Tebe, ljube stariše in brate. Ves Tvoj brat

Janez.

Poletu l. 1884. je bil pozvan na novo zidani Obrtni muzej v Kaiserslauternu v Renski Palaciji (Rheinpfalz) na Bavarskem. Nerad se je Janez ločil od domovine, a ugodni pogoji so ga vendar pregovorili, da je prevzel novo službo učitelja dekorativnega slikarstva na imenovani umetno-obrtni šoli. S kakšnimi čustvi je šel od doma, kaže nam njegovo pismo z dné 16. avgusta istega leta, pisano z Dunaja, kjer je ostal medpotoma. Le nekaj malega podajemo tu čitateljem: »Ljuba mati! Ob kratkem Vam naznanjam, da sem srečno sèm prišel. V Loki se mi je bilo zmêdlo, in še le zvečer sem se peljal v Ljubljano, od tam o polnoči koj naprej na Dunaj. Na Šmarni dan dopoldne ob desetih sem bil že na Dunaju . . . V Kaiserslautern sem telegrafoval, da sem tukaj in da skoro gotovo v nedeljo tja pridem. — Ko sem šel od doma, pozabil sem bil čisto plačati za eno mašo za rajnkega očeta, kakor sva se midva menila. Prosim, storite to Vi, in to prav kmalu. Kadar bodem kaj domu pošiljal, povrnem Vam denar. Imejte očeta v dobrem spominu . . . kakor bi bil on sam zraven. Ljubite se med seboj! Jaz bodem, če mi dobrotljivi Bog zdravje in srečo dá, vedno skrbel za Vas . . .« Tedaj se je začela zanj nova dôba,

dôba umetniškega pripoznanja in gmotnih uspehov. Bavarska vlada mu je naročila, da olepša vestibul (vežo), lože in strop velike dvorane muzeja z raznimi slikami. Muzej ima dve loži, a nad vsako je razpetih sedem kupol; poleg teh je v vsaki loži sedem obokanih dolbin na zadnji steni, a na prednji po sedem obokanih oken. Vsaka kupola je razdeljena z oprogami v štiri polja, v njih pa se nahajajo po jeden ovalni (podolgasti) in dva manjša okrogla ščita. V obeh ložah je torej 56 ovalnih in 112 okroglih tábel. Za vse te je Janez Šubic izumil in sestavil primerne podobe, zajete iz svetovne zgodovine, iz duševnega in političnega razvoja najvažnejših narodov. Za to ogromno delo je imel več pomočnikov; tudi starejši učenci zavoda so mu pomagali. Poleg tega je zvršil dve veliki sliki »Moč« in »Izobilje« ter sestavil vse okrasje za lože, vestibul in druge prostore velikega muzeja.

A kakor v Pragi, tako je tudi na Bavarskem preganjala nesreča njegova dela. Dné 12. decembra leta 1885. je začelo goreti v muzeju, in ogenj je pokončal zahodnjo ložo z vsemi njenimi slikami. Bavarska vlada je takoj odredila, da naj se prične delo iz nova. V 18 mesecih je naš umetnik obnovil poškodovane slike in si pridobil priznanje od vseh vladnih in umetniških veljakov.

Kako krepko in vstrajno je deloval v tej dôbi, kažejo nam še razna druga naročila, katera je dobival ob tem času, in katera je zvrševal v splošno zadovoljnost. Če pomislimo, da je imel tudi dela v šoli, umevamo, da ni imel dosti počitka.

(Koniec.)

Na tuji zemlji.

IX.

Ob stari Romi.

Eheu fugaces, Postume, Postume,
Labuntur anni — —

(Horacij: Carm. II. 14.)

Forum romanum in ve, ob njem starodavne zidine,
Tisoč spominov prizòr v prsih poraja mi vaš.
»Póstume, Póstume, glej, izmikajo bežno se leta« —
Ali premislil besed, pevec, si resni pomèn?
Forum romanum — Od tod raztákala v svet je stoletja
Rome kraljéve se moč, slava, oblast in ponòs.
Sámozavestno Rimlján takrát je postajal na trgu,
Zmag je poslušal vestí, gledal je praznike zmag.
V ljudstvih pa strah in trepèt imé si oznánjalo rimsko,
Kóder poraja se dan, kjer se nagiblje v zapád. —
Tukaj ob dedu je vnuk poslušal govornike slavne,
Svetega vzdúšenja vir tod je Rimljana pojíl.
Tukaj v svetiščih bogov svečeník je zažigal daritve —
Tàkrat še cvèla krepòst v prsih je tvojih, Rimlján.
Rod si podjarmljál na rod, pokóril jih z mečem robòve:
Tàkrat še cvèla krepòst v prsih je tvojih, Rimlján . . .
Tóda zajedla nekóč zavist se je vanje, hinavka,
Ž njo se zajedel strupen váte propasti je črv.
Forum romanum, kako divjali so bóji po tebi,
Matere jedne sinóv bóji prekleti na vek!
Padel je Cézar . . . Tedáj zaječali so stébri v svetiščih,
Strásti odprl na stežáj vrata široka je Rim — —
Forum romanum in ve, ob njem starodavne zidine,
Tvoji, mejáš Palatin — kaki spomini so ti?
Kje so palače in blesk, ki carske slepíl je poglede,
Mánil telesu močí, duše predajal strastém?
Pili iz smrtnih so čáš s trinógi dvorníki ležnivi,
V zèmlje razsuli se prah, kakor poslednji robóv.
Večno zamrl je odmev veselja po zlatih dvorinah,
Večno bohótni v vrtéh cvet je razkóšja uvèl . . .
Črne zidine posléj strmé še raz holm Palatínski.
S fóra ozira do njih sličnih se kup razvalín . . .
»Póstume, Póstume, glej, izmikajo bežno se leta« —
Igre nam krute igrá, to že dovršil je čas. —
Pevce nesmrtni, ki tod o letih si bežnih prepeval,
Srečen, da v gróbu ne znaš, kakšna je kletev strastí!
Tujec ob Rome stojim nekdanje posutem središču,
Polno srcé je čutíl — tvoje si pesmi želim . . .
Nočni ob mèni se mrak razstrl je od južnega néba,
Nad Kapitól priveslál, nàgníl na fórum perot.
Meseca blede se luč za tankimi plazi oblaki,
Redek ukrade se žar, da pohití do zemljé.

Pôzna se ura glasí . . . Po zraku prhutajo sove,
 Dôkaj že gnezdijo let na Palatínskíh zidéh — —
 Vik jim takó je neznàn . . . Ob stolpih podrtih pa truma,
 Kakor da truma duhóv ráste iz davnih grobóv . . .
 Pevec — med njimi si ti, Venúzijski pevec veseli,
 Némo ob stèbru slonèč, strune molčeče v rokàh . . .
 Pôzna se ura glasí . . . Oj pevec, ubêri te strune,
 Jedno še pesem zapoj, pôtlej se vrni v pepel!
 Zláto godalo ob slop najbližji raztréšči na veke,
 Jedno le pesem zapoj rôdu človeškemu prej:
 »Vsému je čas gospodar, jedina je večna — resnica,
 Vse je nestálnosti plen, sama ostane — krepost!«

M. O.

Ljudska osveta.

(Povest. — Spisal *Podgoričan*.)

IV.

»Mati moja!« —
 Mati na tla pade, omedlí.
 Narodna pesem.

Bred Rmanovo hišo se je vršil žalosten prizor. Mlademu Marku je bilo obupati. Očeta in sestro je bil odvel s silo čušperški oskrbnik, mati pa je ležala nezavestna na tleh; le zamolklo ječanje se ji je privilo včasih iz grla. Srd in strah sta mu polnila dušo, in solze so mu silile iz očíj. Ženske so tarnale — saj jih poznate — in oživljale Rmanko z vodo in kisom. Na posled jo prenesó v hišo ter položé v posteljo. Ljudje so nekoliko časa še stali zunaj hiše v gručah in se razgovarjali. Preklinjali so grajščaka in se mu grozili ter ugibali, kako bi dobili Rmana nazaj; zlasti Močilar je silil, naj bi urno kaj ukrenili. Slišala so se razna mnenja; največ jih je vpilo:

»Uprimo se in otmimo Rmana in hčer!«

A, ko so nekateri ugovarjali, da je zaman upirati se, odgovarjali so prvi:

»Zakaj so pa Kočevarji pregnali svojega grajščaka, ki je mogočnejši nego naš? Še Slemenci so se uprli, ki jih je tako malo!«

»Pa so bili premagani!« zavrnilo so drugi.

»Sevé, ker so verjeli grajščaku, ki jih je toliko časa motil z lepimi obljubami, da mu je prišel na pomoč Turjačan, in sta jih potem oba natolkla.«

»Z nami bode storil naš tudi tako.«

»Mi se pa ne damo!« zavrnilo so jih pogumnejši.

In še mnogo so se razgovarjali, a ukrenili ničesar, ker so vedeli vsi, da je grajščaku težko kljubovati.

Polagoma so se ljudje razšli, pri Rmanki so ostali le Močilarji in nekaj soséd. Žena je trpela hude bolečine,

udarec konjskega kopita je bil silen. Še le proti jutru se je nekoliko zavedela.

»Kje je hči? kje je mož?« bilo je prvo njeno vprašanje.

In ko se spomni žalostne resnice, občuti še večje bolečine. Blizu poldne reče zamolklo, skoro šepetaje, sinu Marku:

»Moj sin! kmalu me izgubiš. Čutim, da ne bodem živela. Težko bodem umrla. Mož in hči sta gori v gradu in niti ne mislita, kaj se godí z menoj; a sin Bojan je daleč tam v samostanu in ne vé, kaj je doma. Rada bi videla še vse pred smrtjo, pa jih ne bodem. O da bi prišel le Bojan!«

»Mati, ljuba moja mati, tako hudo morda ne bode. Ako Bog dá, ozdraveli bodete, vendar, če hočete videti Bojana, hitro grem ponj.«

»Ti, sam?« šepetne starka. »In ako umrjem med tem časom?«

Nove solze polijó Marka.

»Kje je Vid?« vpraša mati.

Močilarica je sedela pri mizi, in ko je slišala vprašati Rmanko po Vidu, stopila je iz hiše in zaklicala:

»Vid! Vid! Pojdi sèm!«

Po vrtu je hodil zamišljen. Da mu je čušperški grajščak uplenil nevesto, to ga je peklo in jezilo. Snoval je razne naklepe, kako bi jo otel, kako bi se maščeval. Na materin klic pride v hišo.

»Vid!« izpregovori Rmanka in mu namigne.

Vid stopi k postelji in se skloni, da bi bolje slišal tiho govorečo bolnico.

»Vid! Rada sem te videla in želja moja je bila že nekdanj, da bi bil ti Alenkin mož. — Ker je prišlo tako, ne smeš je pustiti v grajščakovih rokah, ampak jo moraš rešiti. In ako se ti posreči dobiti jo nedolžno nazaj, kakor je bila, vzemi jo in ljubi jo! — Prosim

te pa še nekaj. Rada bi videla Bojana. A ker sina Marka težko pogrešam, prosim tebe, da greš ponj!« Govorila je jako počasno in težko.

»Tako grem, takoj!« odvrne Vid in še pristavi: »Obetam vam, da ne bodem miroval prej, dokler ne bodeta Alenčica in oče prosta.«

Vesetje zasine na obrazu bolnice. Vid se pa poslovi, gre domov, preobleče se in potem hiti proti Zatičini.

Mladi Bojan obledi, ko mu pové Vid, kaj se je zgodilo doma. Hitro poleti v celico k ujcu, menihu Stanku. Posvetujeta se in potem gresta oba h gospodu opatu, da bi dovolil Bojanu domov.

Tedaj je bil opat v zatiškem samostanu Ivan Glavič, mož najlepših zmožnostij, da so ga spoštovali celó plemenitniki. Ta je z veliko pazljivostjo poslušal pripoved Bojanovo, kateri mu je s tresočim glasom pripovedoval nesrečo starišev. Dobri opat je bil ganjen do solz, in ko je Bojan končal, vzdihne:

»Oh, doklej, doklej bodo ti roparski vitezi še tlačili naš narod, doklej ga bodo še uničevali! Oj, koliko lepih in plemenitih zaslug bi si pridobili v boju z nekrščanskimi Turki, ki plenijo po naših krajih in odpeljavajo ljudstvo v sužnost! Toda nimajo srca, ne razuma. Kar Turek pusti, pograbijo sami. Idi, ljubi sin, domov, ako moreš kaj pomagati!«

Bojan se pripravlja oditi.

»Čakaj, ljubi sinko, še nekoliko! Dam ti pismo do oskrbnika čušperškega, morda ti bode koristilo. Včasih so vitezi radi poslušali svete zatiških menihov. Poskusimo!«

In modri opat vzame kos papirja in napiše nanj nekaj vrstic. Ko je končal, zgane pismo in je po tedanjem običaju zapečati z velikim samostanskim pečatom.

»Vzemi to pismo, in ako bodeš kaj prosil v Čušperku, oddaj je vitezu oskrbniku. O njem se čuje, da je silovit mož, vendar, ako ima še količkaj vere in usmiljenosti v srcu, upam, da ne bode pismo brez uspeha.«

Bojan je vzame ter opata lepo zahvali. Potem poklekne, in častitljivi opat mu dá svoj blagoslov.

Urno se še preobleče mladenič v navadno obleko, ker ga še niso vezale obljube, poslovi se od ujca in kmalu odide z Vidom.

»Bojan, pozdravi mater in povej ji, da se je bodem spominjal v molitvi«, reče menih Stanko za odhajajočim Bojanom. Izpred samostana gleda še za njima, dokler mu nista izginila iz očí. Šla sta hitro, mudilo se jima je, ker se je solnce bližalo večeru.

Bojan je bil, kakor smo že povedali, triindvajsetleten mladenič, nekoliko visoke rasti, toda ne šibkega života; širokost in visokost sta bili v pravem, očesu všečnem razmerju. Njegov prikupljivi obraz je krasilo prosto, visoko čelo, iz živahnih očí je odsevala odkritosrčnost, z vsega obraza pa neizrazljiva plemenitost notranjega človeka. Njegov glas je bil čist in lepo zvoneč, pridobil je mahoma poslušalca za-se.

»Ti Vid, povej mi odkritosrčno, ali je hudo materi? Nikar mi ne prikrivaj!« izpregovori med potom Bojan.

Vid pogleda Bojana, kakor bi se bal povedati resnico.

»Povej mi, sedaj je že itak vse jednako! Kar je, to je.«

Obotavlja se Vid prisiljeno zakašlja in brez odgovora koraka dalje.

Bojan ga pogleda vznemirjen.

»Vid, govôri!« reče s prosečim glasom.

»Bojan, ne prestraši se preveč! Z materjo bode težko kaj«, odvrne pol-

glasno Vid in povesi oči, kakor bi se bal videti bolesten obraz Bojanov.

Bojan obstane, obledi, in neki mrzga spreleti.

»Torej bode umrla? Moja mati umrla, umrla . . . ?« ponavlja, in beseda mu zastane.

»Bojan, pogum, ne obupaj zaradi tega!« tolaži ga Vid.

»Kdo, kdo je kriv bolezní njene? Morda tudi on?«

Vid prikima.

»Grozovitež!« — jekne Bojan. »Odvel mi je sestro in očeta in umoril mater!«

»In meni je ukradel nevesto!« pristavi Vid srdit.

»Ali je bila tvoja nevesta?«

»Predsinočnim smo se zmenili za trdno in svatovali bi bili kmalu, a ta vražji grajščak nam je razdril vse.«

»Ali te hudo peče?«

»Čemu vprašuješ? Prej ne mirujem, da dobim Alenčico; ako je pa ne, maščeval se bodem izvestno, da me bode pomnil«, govori strastno Vid.

»Vid, delala bodeva skupno pa previdno; ti si otmeš nevesto, jaz očeta in sestro«, dé Bojan.

»Sama ne bodeva, z nama bodo vsi vaščani. Vse je razburjeno. Vse preklinja grajščaka in se mu grozi!« pravi Vid.

»Tem bolje! Sedaj mi pa povej, kako se je zgodilo vse!«

Urno sta korakala po stezah in potih. Bojan je molčal, Vid je pa natanko pripovedoval vse dogodke, ki so nam že znani.

Štiri dobre ure sta potrebovala do doma. Solnce je bilo že zdavnaj zatonilo, in jasna, zvezdnata noč je ležala nad mirno krájino.

Nemiren, boječ se najhujše nesreče, stopi Bojan v rojstveno hišo. Molčé sta si stisnila brata roke; toliko sta si imela

povedati, a ni bilo besedij; gledala sta se nekaj hipov ljubeče in s tem sta si odkrila vsa svoja čustva.

Ženske, ki so stale in sedele pri postelji, razmaknejo se, in Bojan stopi k smrtni postelji svoje matere. Pač mu je trgala srce neznosna žalost, ob enem pa ga je naganjala jeza, da bi se maščeval nad grajščakom. — Mati je ležala mirno v nekaki omotici. Desnico je držala na odeji, na obrazu se je kazal znoj, oči je motno upirala v strop, kakor bi hotela nekaj videti.

Bojan je stal nem pri postelji, gledal svoje najljubše bitje na zemlji, in solza za solzo mu je drknila po cvetočem licu.

Rahlo prime za prste materine roke, skloni se prav k nji in šepetne:

»Mati!«

Bolnica se stresne.

»Mati, ljuba moja mati!« šepetne glasneje Bojan.

Ona globoko vzdahne, kakor bi se vzbudila iz čudnih sanj in uprè trudne oči v Bojana. Spoznavši ga se razveseli.

»Ali si vendar prišel?« izpregovori težko, da je bilo le malo slišati.

»Moja mati!« zaihti zopet Bojan.

»Težko sem te pričakovala«, nadaljuje bolnica počasi. »Želela sem te še videti. Saj morda veš, kako je, saj so ti povedali?« ...

Bojan prikima.

»Oče in Alenčica sta v gradu, Bog vé, kako se jima godi; jaz pa ležim, udaril me je konj takó, da ne bodem vstala nikdar več.«

Obilnejše solze polijó Bojana, iz prsij mu pridejo globoki vzdih.

»Mati, bolje bode, upajmo!«

Ona naredi z roko zanikajoče znamenje.

»Nikdar več. O, ko bi vedel, kako me boli tu notri, kako me tlači tu v prsih!«

Počasi je govorila, in že na glasu se je poznalo, da trpi silne bolečine.

Bojan, Marko in Vid so stali prav pri postelji in pazili na vsak njen gibljej. Molčali so, gledali jo, a grenke misli so jim polnile dušo. Bojan in Marko sta mislila zlasti na materino smrt, a Vidu je bila pri srcu bolj nevesta, in snoval je razne načrte, kako bi jo otel in kaznoval siloviteža.

Močilarica in še dve ženski, ki sta bili ostali v hiši, zadremale so sedé na klopi.

Bilo je res prav žalostno v hiši. Pri peči je v čelešnik zataknjena bukova trska vedno nagajala: sedaj je pojemala, gorela prav močno, sedaj se kadila, da jo je bilo treba vedno popravljati. Culo se je le težko sopenje bolnice in raskajoče dihanje dremajočih: jako dolgočasno je bilo.

Ko se mati nekoliko počije od govorjenja, začne:

»Jutri na vse zgodaj mi idi, Marko, po mašnika. Za svet ne bodem več skrbela, storita vidva, kar moreta. Sedaj se moram pripraviti še za večnost. Kakor Bog hoče! Saj prav zdrava že dolgo nisem bila in sem mislila večkrat na smrt. Marko, prav zgodaj, in prosi, naj pridejo hitro!«

V jutro po oni žalostni noči so ljudje vreli skupaj, ker na vse kraje se je bil že raznesel glas, kaj se je zgodilo: prišel je mašnik s sv. obhajilom. In bilo je prav ne samo za dušo, ampak tudi za telesne bolečine nesrečne Rmanke, zakaj duhovnik je naročil, kako naj ji strežejo in pomagajo. Spoznal je pa, da zanjo ni več zdravila. Pobit in žalosten je šel domov in premišljeval neznosno stanje ubogega ljudstva, ki ima samo jedno srečo in dobroto, da namreč sme pričakovati boljše osode v večnosti.

Zdelo se je, da je odleglo ženi. Mirneje je dihala, ustna so se ji zibala, kakor v molitvi. Govorila je le malo; tu pa

tam je prosila, naj jo prelože, ker je težko ležala, a zaječala je večkrat bridko, ko so jo ženske prevzdigovale.

Potrpežljivost. Črtica Janeza Šubica za muzej v Kaiserslauternu. — (Po fotografiji.)

Sinovoma je še naročala:

»Rešita očeta, otmita sestro!«

In sinova sta ji slovesno zatrjevala, da izpolnita njeno naročilo.

Proti večeru je bilo z Rmanko slabše.

Govorila je teže, in bolečine so jo večkrat še onesvestile. Vzhajajoče jutranje solnce, ki je posvetilo tretji dan po

nesrečni noči skozi malo okno na njeno posteljo, našlo jo je v smrtnem boju. Ni umirala dolgo, saj se smrt ni imela boriti z močnim junakom, ampak z oslabilo ženico.

Malo pred smrtjo je še prosila Bojana, naj reši očeta in sestro.

»Kaj ne, Bojan, da ju rešiš?«

»Mati, prisegam vam pri Bogu, da ne bodem miroval prej, dokler ne bodeta rešena oba!« potolaži jo sin.

»Bog, bodi nam milostljiv!« reče še, — bila je to njena poslednja beseda.

Navzoče ženske so jokale. Bojan pa je nekaj časa vzdihoval in molil, potem pa šel iz hiše. Grozna bolečina mu je trla srce, ljubil je mater bolj, nego svoje življenje.

Smrt Rmankina se je razvedela bliskoma po vsej dolini. Hodili so jo kropit trumoma iz vseh vasij in selišč. Vsak je hotel videti nesrečno ženo. Postajali so pri mrliču in ko so gledali njo, ki je bila žrtva grajščakove surovosti, občutili so še le prav neznosni tlačanski jarem. Molili so za rajnico, a marsikdo je dal duška svojemu srdcu z rotnjem.

Drugi dan je bil pogreb. Žalostno so zvonili zvonovi, ko so nesli pogrebci ženo po zadnji zemski poti. Ker je bila obče spoštovana, privrelo je silno veliko ljudij k pogrebu. Govorili so mnogo in pomilovali odkritosrčno nesrečna sinova, ki sta stala zraven odprtega groba in nista mogla zadrževati bolestnega ihtenja in solz, ki nista mogla zakrivati pekoče srčne bolečine. »O uboga sinova! O ubogi oče, uboga hči!« Tako se je slišalo. Naj bi bil tedaj kdo zaklical: »Za menoj, na grad, idimo otet očeta, hčer!« gotovo bi bila šla večina za njim. Močnejšega netiva za upor proti grajščaku ni bilo treba. Naše ljudstvo je bilo tedaj mirnejše, nego dandanes, a take silovitosti ni moglo prenašati.

V.

»Al' boš martro raji trpela,
Al' moža mene imela?« —
»Martro raji čem trpeti,
Kakor te moža imeti!« —

Narodna pesem.

Ko sta se bila vrnila Bojan in Marko od pogreba domov in našla rojstveno hišo prazno, zapuščeno, storilo se jima je še mileje pri srcu, obšla ju je še večja žalost. Molcé sta sedela, gledala se, in solze so jima rosile iz nova na lice. Ljubljena mati v zemlji, oče in sestra pa v gradu!

Precej časa sta sedela tako. Govoriti sta imela toliko, vendar nista mogla. Nekateri sosedje in znanci so prihajali v hišo, tolažili oba, in obetali, da jima pomorejo, naj se le zaneseta nanje. To sočutje ljudij jima je delo dobro, dasi se nista mogla ž njimi razgovarjati. Bojan, starejši, ohrabri se prvi:

»Marko, kaj bodeva počela?«

»Jaz ne vem. Stori, kar veš, da bode najbolje«, odvrne Marko in žalostno pogleda brata.

»Greš-li z menoj v grad?«

»Kamor hočeš.«

»Ali se ne bojiš grajščaka?«

»Zakaj? Kaj mi more storiti? Ako me zapre v ječo, bodem vsaj pri očetu in sestri«, pravi Marko solzeč se.

»Očeta in sestro morava rešiti, morava!« vikne Bojan. »Ako ju ne dá z lepa, poskusiti morava s silo.«

V tistem hipu stopita v hišo Vid in oče njegov.

»Kaj bodeta storila sedaj?« vpraša Močilar.

»Sama ne veva, kaj bi? Očeta in sestro morava rešiti!« pravi Bojan.

»Težko bode to delo.«

»Težko, prav težko! Pomisliti treba, predno se lotiva, obupam pa ne. Nekoliko sem že mislil in sklenil, da greva

z Markom v grad ter grajščaka prosiva, naj izpusti očeta in sestro. Poveva mu, da je umrla mati, in ako ima še kaj človeškega srca v prsih, usmilil se bode. Kaj pravite vi na to?»

Močilar prikima.

»Prav, le pojdita in ponižno ga prosita, morda se vaju usmili. S teboj, Bojan, ki nisi več kmet, morebiti ne bode ravnal tako grdo, kakor ravna z nami.«

»Imam tudi pismo, da mu je dam. Pisal mu je opat, ki je spoštovan gospod: to bode pač pomagalo!«

»Če je taka, ne boj se več! Takega moža, kakor je zatiški opat, bal se bode vendar in ga slušal.«

»Ali greste tudi vi z nama?»

Močilar zmaje z glavo in jo povesi.

»Ne morem iti, ne grem. V gradu imam silno nerad opraviti, ker se z gospodom vselej grdo gledava. Morda bi bilo še slabše, ko bi šel jaz z vama.«

Bal se je, da bi tudi njega grajščak ne obdržal v gradu.

»Grem pa jaz, ako me hočeta seboj!« reče Vid odločno.

Oče ga nevoljen pogleda.

»Dobro, pa pojdi, saj si ženin Alenčice, da bode nas več!« pravi Bojan.

»Oprezni morate biti, jako oprezni, da vsem ne izpodleti«, opominja Močilar.

»Žalil ga ne bode nihče, samo prosili ga bomo, naj izpusti očeta in Alenčico. Vedeli bomo vsaj, pri čem smo in kaj smemo pričakovati.«

»Ugovarjati mu ne smete, rajši pojdite brez njiju iz grada, in poskušali bomo osloboditi jih kako drugače.«

»Ha, ako bi imel jaz dovolj moči, ne moledoval bi za očetovo in sestrino oprostitev, ampak uničil bi trinoga, razrušil oni črni grad«, klikne razburjen Bojan in hodi po hiši.

Srd in maščevalnost sta pridobivala vedno več prostora in moči v njegovem srcu.

»Ti si prenagel, prehitro vskipiš; prikrivaj, brzdaj se, ko bodeš stal pred njim, sicer veš, kaj te čaka!«

»Vem, dobro vem: ječa! Toda ne bodem molčal zaradi ječe, ampak zato, da se bodem maščeval, ako ne izpusti očeta in sestre. Uničiti, pokončati moramo vraga, saj je on tudi nam vse pokončal. Pogledjte našo hišo! Kje je oče, kje je mati, kje je sestra? In če bi se nadejal kaj dobička od naju, še naju bi ugrabil.«

Izginil je raz njegov obraz oni otožni izraz žalosti; razburjenost mu je žarela na licu.

»Bojan, dobro za-te, da nihče ne čuje tvojega govorjenja. Ko bi zvedel grajščak, kaj si rekel, pokoril bi se v temni ječi do smrti.«

»Za to sem sedaj brez skrbi. Videl bode grozovitež, da tudi kmet kaj more, ako hoče. Kaj mi je življenje, kako vrednost ima, ko so mi vse pokončali? Ali bi mogel biti kdaj miren za samostanskimi zidovi? Jaz sem sin: kakšen sin pa bi bil, ki bi ne strl očetovih okov? In brat sem: slab brat bi bil, ko bi ne branil nedolžnosti svoje poštene sestre!«

Mladenič je gorel v srčnosti. Ne vem, kaj bi bil storil, ko bi bil sedaj pred njim grajščak.

»Bojan, jaz ti pomorem, jaz grem s tabo, če hočeš, v smrt«, vsklikne Vid navdušen.

»Za Boga, molčita! Oh, kaj bode! Oh, mlada, vroča kri!« tarna Močilar z boječim glasom. Dobri starec se je bal za mladeniče, najbolj za sina Vida.

»Oče, pustite nas vendar!« zaprosi Vid. »Ali ni dolžnost naša, da rešimo jetnika, ali ni dolžnost moja, da rešim

nevesto? Saj je nevesta moja, saj ste tudi vi privolili!»

Mož ni mogel ugovarjati, zato pravi:

»Torej čakajte in poslušajte, kaj vam rečem. Slušajte me, ker jaz sem že dokaj izkusil! Gori greste vsi trije; pa za-te Vid bi bilo bolje, da ostaneš« . . .

»Jaz grem tudi, jaz grem!« prestreže mu sin brž besedo.

»Pa pojdi, če ne moreš drugače«, popravlja oče. »Vidva povejta, da sta sinova Rmanova, ti pa reci, kar hočeš, ako te bode kaj vprašal; prosite ga ponižno in povejta mu, kaka nesreča je vaju zadela in opomnita, da sedaj nima kdo gospodariti in gospodinjiti na domu. Ako bode nad vami vpil in rohnal, ne smete mu ugovarjati nič in še ponižneje se vêdite, da se vas ali usmili, ali vam vsaj nič žalega ne stori. Ti Bojan, pismo mu le pokaži! Pa kaj bi te jaz učil, saj to sam bolje veš.«

»Prav tako bomo storili, in jaz si rajši jezik odgriznem, kakor bi mu kaj žalega odgovoril«, odvrne Bojan.

»Vama pa ni treba govoriti, ker z grajščakom in takimi ljudmi še ne znata. Kdaj greste?«

»Popoldne — ali ne?«

»Bolje je, da greste sedaj, da govorite ž njim še predpoldnem; saj veste, da ga je popoldne še malokdo videl treznega: z vinskimi ljudmi pa ni dobro pečati se.«

»Idemo takoj, da bomo v gradu, predno zazvoni poldne.«

»Ako bi vam bilo kaj hudega, — nič se ne vé, kaj pride —, pa ti Vid sestrancu Ožboltu naroči, ki služi tam gori, naj mi pride brž povedat, kako in kaj. Nanj se lahko zanesete.«

»Ne bojte se, vêdli se bomo pazljivo tako, da ne bode našel nobene krivde in nas ne bode mogel zapreti.«

»Prav! Pa idite srečno v imenu božjem in se vrnite z očetom in Alenčico, katerih že vsa vas težko pričakuje.«

Nekoliko se še ochedijo in pripravijo, zlasti Vid, potem pa odidejo.

Molčé so hiteli proti Čušperku, kamor so dohajali kmetje vselej boječi in neradi, ker so se bali grajščaka. Naši trije znanci pa niso molčali zaradi strahu, ampak zaradi skrbi in negotovosti, ker niso vedeli, kako bodo opravili v gradu.

Kratko in malo sta izpraševala Vid in Marko Bojana, a ta jima je odgovarjal še krajše. Mislil je, kako bi nagovoril grajščaka, da bi ga bolj počastil in se mu prikupil.

»Bojan, povej mi vsaj, kaj narediš potem, ako se vrnemo brez obeh?« izpregovori Vid, ko so bili že blizu gradu.

»Tega ne vem!« odvrne Bojan. »Sedaj ni čas premišljevati o tem. Ne ustrašita se ga, ako bode kričal nad nami; srčnost velja! Ustavimo se, da se nekoliko ohladimo in si poravnamo obleko.«

Obstanejo pod senčnato bukvo, da se ohladé. Mi pa poglejmo, kje sta Rman in hči, in kako se jima godi.

Blizu polnoči je bilo, ko je privêl nasilni Henrik uplenjeno Alenčico, in so prignali surovi hlapci njenega očeta v grad.

Alenčica je v strahu jokala in vpila: »Moj oče, moja mati! Moj oče, moja mati!« Nobene besede ni odgovorila grajščaku, ki se ji je sedaj smejal, sedaj se nad njo jezil.

Rman je pa molčal. Grozna istina, da je ljubljena hčerka v oblasti tega človeka, bolela ga je bolj, nego najhujše rane. Očital si je bridko, zakaj je ni poslal o pravem času na Visoko in se tako ognil tej veliki nesreči. Večkrat

mu je drknila debela solza po stari-kavem licu.

»Kje je moja hči?« vpraša na grajskem dvorišču spremljevalce, ko dospó za grajščakom domov in se zapró za njimi vrata.

»Ne vemo, saj vidiš, da smo prišli s teboj.«

»Pa jaz hočem vedeti!« zavrne jih s tresočim in jeznim glasom Rman.

»Ha, ha, ti nam hočeš zapovedovati«, zakrohota se hlapci in valpet. »Ne veš li, da si v naši oblasti? Ne veš li, kaj te čaka?«

»Mučite me, kolikor vam drago, toda povejte, kaj je z mojo hčerjo!«

»Njej je dobro, bolje, kakor bode tebi«, pravi valpet in gre iskat gospoda.

»Bog, zakaj si mi dal hčer!« vzdihne Rman in sede na hlod, ki je ležal blizu vrat. Mož je bil truden, bolj od žalosti, kakor od telesnih težav. Naslonil je glavo na roko in roko podprl na koleno. Hlapcem se je menda smilil, zato ga niso dražili. Za nekaj časa pa stopi valpet med-nje:

»Peljite ga v severni stolp in dobro ga zaprite!«

»Kje je moja hči, kje je?« zakriči obupno Rman, da žalostno odmeva od zidovja.

»Streže gospodu!« odvrne valpet.

»Kje je? Pokažite mi jo, hočem jo videti! Alenka!«

»Molčite! Nocoj je ne bodete videli, morda jutri.«

»Nocoj, nocoj! Kje je moj otrok?« vpije in prosi še silneje in mileje Rman.

»Ne kriči, kmet! Odvedite ga!«

Hlapci pa zgrabijo in siloma tirajo Rmana, ki se jim ni mogel upirati, v samotno ječo severnega stolpa.

Ozka in nizka luknja je bilo stanovanje Rmanovo. Skozi ozko, omreženo okno je prihajal zrak v neprijazni pro-

stor. Na tleh je bilo nekaj slame za posteljo, in ob drugi steni je stal okoren stol pri širokem stebru. Skoro zgrudil se je Rman na slamo, stopivši kot jetnik v to votlino. Zaman bi se trudili opisati vse to, kar se mu je godilo v duši, pa saj skoro tudi sam ni vedel, kako mu je. Bilo mu je sedaj skoro vse jedno, ali še živi, ali ga umoré, ko so mu vzeli otroka in slobodo. Za nekoliko časa mu prinese neki drugi hlapec vode v slabi posodi in ga vpraša, ali morebiti česa želi. Tega pač ni storil zaradi ukaza, ampak ker se mu je Rman smilil. Ko se pa Rman ne zmeni za to, zapre hlapec vrata, ključ se zavrti, in jetnik je bil sam, sam v popolni temi. Kako bi bil zaspal v takem stanu? Vzdihoval je, molil, rotil se in prosil Boga, da bi mu podelil moč, da bi podrl nad seboj debelo zidovje in bi tako pogubil vse, kar je pod grajsko streho. Še-le proti jutru je zatisnil utrujen oči.

Alenčica je imela dokaj prijaznejše stanovanje, kakor njen oče. Ko jo je privêl Henrik v grad, peljal jo je v svojo sobo, kamor je šel za njim tudi njegov gost Hugon. Velel ji je sesti na stol, pa Alenčica se je umaknila v kot, zakrivala si z zastorom obraz in jokala. Zaman sta jo kar najprijazneje ogovarjala plemenita gospoda in jo tolažila; na vse besede je bil odgovor le jok.

»Oh, moj oče, moja mati!« klicala je in prosila. »Peljite me k očetu! Izpustite naju!«

»Vidva ostaneta tu. Tvoj oče me je preveč razžalil, tebe pa potrebujem«, odgovoril ji je grajščak.

»Čemu vam bodem? Kaj vam je storil oče?« Zopet bridko zajoče.

»Joka, kakor dojenček«, opomni hudomušno Hugon. »Imel bodeš žalostno postrežnico.«

»Ti si zloben«, odvrne Henrik. »Pa prepričaj se kmalu, da taka deklica ne streže v nobenem gradu, kakor v mojem.«

»Deklica, pojdi!« veli grajšček Alenčici, stopi k nji in jo prime za roko. Alenčica ga plaho pogleda.

»Ne boj se, pokažem ti tvoje novo stanovanje.« Vzame svečo in gre po nekoliko ozkem hodišču. Boječe gre ona za njim. Privede jo kmalu v čedno sobico, kjer je bilo nekaj navadne oprave.

»Tu bodeš prebivala odslej«, reče ji oskrbnik in prižge oljnato svetilko.

»Kje pa je moj oče?«

»Ima tudi že posebno sobico«, reče Henrik in pusti deklê samo, češ, bode se že potolažila.

Alenčica stopi k vratom in potisne zapah, zakaj težila jo je skrb, da bi jo še kdo nadlegoval. Pogleda po sobici, da bi videla, kakšna je. Ako bi jo bila ogledovala ob drugačni priliki, ugajala bi ji bila izvestno, ker vajena je bila le lesene, temne rojstvene hiše.

»To je torej sedaj moje stanovanje?« vzdihne. »Tu bom stanovala odslej, dejal mi je grajšček. Čudno, čudno! Kaj mi hoče? Zakaj je ugrabil mojega očeta? Kaj nama hoče?« Toliko vprašanj ji je sililo na jezik, a odgovoriti si ni mogla nobenega. Čutila je, da ni prosta, da ne sme nikamor, da je niti do očeta ne pusté. Poloti se je še večja žalost. Sede na posteljo, zakrije z rokama obraz in ihti. Trpljenje očetovo in žalost materina jo je bolela neizrekljivo.

»Kaj hočem storiti? Uiti? Pa kam? Oh, da bi bila pri očetu, da bi le z očetom govorila!«

Poloti se je nepremagljivo hrepenenje, da bi govorila z očetom. »O da bi bila le pri očetu, če sem tudi v temni jami«, govorila je in koprnela, in čim dalje

močnejša želja jo je gonila. H kratki jo je navdajal strah, kaj bode ž njo, ako ostane sama tukaj; ozirala se je plašno okrog sebe, ali ne bode morebiti kdo pridrl k njej. »Oh, k očetu, k očetu! Pa kam? Kam so ga deli? Že vem: v stolp — v stolp — tako je naročil grajšček valpetu, to sem slišala. V stolpu mora biti, tje grem, tam najdem očeta.«

Tako so se podile misli v mladi glavici, in čim dalje živahneje si je želela očeta. Zdelo se ji je možno, da bi prišla do stolpa in tam bi ga poklicala skozi vsaka vrata. Gotovo bi se ji oglasil, saj ne more spati, saj ne spi, gotovo ne spi njen oče, ampak misli nanjo in na mater. — Pa treba počakati, da gre vse spat, da je ne bode nihče čul. In če jo začujejo, če jo tudi tepó, saj bi rada trpela zaradi očeta, o, rajša, kakor bivala tukaj. Potem jo morda zapró v temno ječo, in še očeta ž njo — — »da, da, grem, grem, moram iti«.

Sklep je bil storjen, da gre iskat očeta. Tu pa jo navdahne še misel, naj prosi Boga pomoči, češ, Oče nebeški mi gotovo pomore, da najdem očeta. In gorečo prošnjo pošlje proti nebu, klečeč pred posteljo in vzdihujoč.

Sedaj se dvigne, stopi k vratom, odrine zapah, pritisne kljuko, in vrata se odpró. Posluhne, vse tiho, nikjer nobenega glasú; le pes je včasih zalajal tam doli nekje, zdelo se ji je, da je daleč. Gotovo že vsi spé, le oče ne spi, ne, on ne spi. Stopi na hodnik in pogleda čez zid. Bilo je srednje temno; ločila je tla na dvorišču, videla streho, videla nekatere zvezde, in tam-le oni črni zid, — da, »to je stolp — tam je oče, tam je«, govori sama sebi in misli, kako bi prišla tje. Spoznala je hitro, od kod je prišla z grajščakoma; tje ni marala, češ, tam grem mimo njegove sobe. Šla bi rada na dvorišče, pa tudi

tukaj se je bala nevarnosti. Zato sklene, da ide kar naprej po hodišču; upala je, da vodi hodnik okrog in okrog, in tako bi morala priti do stolpa. Grad je bil namreč zidan skoro štirivoglato in imel v sredi dokaj prostorno dvorišče. Vendar ni bila zidava nič posebno pravilna. Toliko je opazila deklica že poprej, ko je stopila skozi grajska vrata.

Po prstih stopajoč se pomika ob zidu na desno roko od svoje sobe. Nekaj časa gre lahko; a kmalu zavije hodnik na levo, kjer je bil vhod pod nizkim obokom. Deklica se nekoliko prestraši temnega vhoda, zakaj tu noter ni segala neznatna nočna svetloba, a naposled se ujunači in polagoma stopa dalje ob zidu, katerega se drži tudi z roko, in tiplje pred seboj. Tukaj gre še nekaj časa, a ker je bilo čisto temno, zбоji se in skoro že hoče nazaj. Pa še nekoliko hoče poskušati, stopi — potiplje po zidu, a zidú ni več, in tal ni več, noga ji zdrkne, telo omaga, strah jo prevzame, zamolkel vsklik — in nekaj zapopota in zašumi po strmih stopnicah navzdol. Kmalu je vse tiho...

Na dvorišču pa se oglasi pasje lajanje in cviljenje tako močno, da se kmalu potem prikaže hlapec s svetilnico in začne ogledovati, kaj bi bilo. Gre sem, gre tje, naposled se napoti po malih stopnicah — kaj je to? Ženska obleka, žensko telo! Posveti bliže, obraz mlade ženske, a glava krvaví, roke so čudno zvite in krvave — »hoj! — nesreča, to je ono dekle, katero so privedli to noč!« Hlapec teče, vzbudi par hlapcev, potem tudi valpeta. Ta je klel, zakaj mu ne dadó mirú, toda hlapec-čuvaj je robantil tako, da je valpet naposled vendar-le odprl. Ko zve, da je zopet nekaj z onim dekletom, začne se še bolj rotiti, da sedaj ne bode ne po dnevu ne po noči mirú zaradi tiste vražje deklinе.

»Kateri zlodej te je vrgel tu doli po stopnicah!« zareži nad Alenčico, ki je bila v nezavesti pod stopnicami, po katerih je bila padla. Ko pa vidi kri, prestraši se in pomisli, kako bode sedaj divjal grajščak. »No, kaj bi se ukvarjal s to neumnostjo! Ti čuvaj, pokliči Barbo in Meto in reci, da sem jaz ukazal; hitro naj prideta!«

Valpet ni vedel, ali bi šel klicat grajščaka, ali ne. Najprej bi bil rad vedel, ali je morda nevarno pobita. Vidi, da diha še dosti močno; koža je opraskana, na čelu je precejšna brazda, iz nosa ali ust je tudi tekla kri... sicer pa menda ni hudega. Tako si misli valpet in jo že hoče vzbuditi. »No, ali slišiš? Kaj ti je, ti stvar ti?« in jo malo gane z roko. Toda dekle ne dá nobenega znamenja.

Naposled prideta ženski, zaženeta krik, tarnata in se jezita; konec je bil vendar ta, da jo poravnata, privzdigneta, in jedna jo začne močiti in brisati. Na čelu je bila videti močna rana, toda ni bila globoka, ampak le koža je bila prebita in obdrgnjena. Preneseta jo v svojo sobo, deneta na posteljo, in tukaj se Alenka kmalu zavé.

Takih kletvin ni še slišalo grajščinsko obje, kakor drugo jutro iz ust grajščakovih. Preklinjal je kmete, preklinjal hlapce, dekle, vse, kar je videl. Alenko je ukazal prenesti v njeno sobo in ji dal Barbo za postrežbo in hkrati za varstvo. »Ako ti gre dekle iz sobe, prekoljem glavo tebi, ti ženišče malovredno!« zagrozil se je nad Barbo.

Alenka je bila bolna: ne samo rane so se ji poznale na čelu, na obrazu, na rokah, tudi vročnica se je je lotila, deloma zaradi razburjenosti, deloma zaradi hudega pretresa med padcem in bolečine. Henrik se je rotíl, da bode ves ta ženski zarod treščil čez zid, zakaj

res nepričakovano se mu je zasukala njegova nakana. Ko je videl dekle prvič vse blede in obezano, obrnil se je v stran. Kdo vé, je-li bil iznenajen, ali nevoljen.

Najhuje se je hotel znositi nad Rmanom, ko je prišel k njemu v ječo; razgrajal je silno in mu žugal. A Rman je bil preveč oslavljen, ni mu odgovarjal. To je bilo dobro za oba, ali vsaj za Rmana, ker grajščak je bil danes mnogo ljutejši, kakor prejšnji dan.

Malokateri človek je tako zapuščen, da bi se ne ozrla nanj nobena usmiljena duša. Bil je na gradu tudi že poprej imenovani Ožbolt z Vidma, ki je služil tukaj za hlapca. Poznal in spoštoval je Rmana od nekdanj in prejel tudi marsikaj dobrega v njegovi hiši. Ko je bil še dečko, hodil je k Rmanovim ali vasovat, ali pa po kakem opravku, ali pa tudi prosit česa, pa nikdar ni šel prazen od hiše. Posebno Rmanka mu je bila dobra, kos njene pogače mu je šel najbolj v slast. Ta Ožbolt ni bil rad tukaj, a »služba je služba«, mislil si je, »kam pa naj grem?« Ko je videl, kaka huda nesreča je zadela Rmana, smilil se mu je v srce. Sklene, da mu pomore, naj velja, kar hoče. Najprej se domeni s hlapcem, ki je imel ključ od Rmanove ječe, da ga pusti k njemu. Rman je sicer spoznal Ožbolta, toda menil je, da ga bode tudi ta trpinčil; zato mu je iz prva odgovarjal le kratko. A ko mu je pripovedoval, kaj se je zgodilo nocoj s hčerjo, da se je pobila, vzbudil se je Rman, bil najprej od strahu iz sebe, potem se pa potolažil, ko je slišal, da ni nobene nevarnosti za njeno življenje.

»Oh, otrok je hotel k meni«, reče Rman, solze ga polijó, in glas se mu zategne na jok. »O moja hči, o moja hči! Kdaj te bodem videl?« Še Ožbolt

se ni mogel ubraniti solz, ko je videl moža tako ganjenega.

»Nič vam ne bodi hudo, Rman! Za hčer je morebiti to še sreča. Sedaj bode vsaj v miru, dokler bode bolna. Če pa umre, pa tudi ni nesreča.«

»O, umreti je sreča za nas trpine. Saj je dekle še nedolžna kakor dete. Mene ljubi nad vse; prav sedaj smo jo hoteli omožiti. Zgôdi se volja božja! Če mora umreti, da bi umrla le nedolžna!«

»Rman, pustiva to, saj pač ne bode še umrla: jaz bi vam rad pomagal, pa ne vem, kako.«

»Pomagal? Kako mi moreš pomagati? Ko bi bil star trideset let, upal bi si misliti na beg, a sedaj ne morem. Doslej sem se srdil, a sedaj se udam rajši v voljo božjo. Saj je smrt boljša, nego tako življenje. Le za otroke in za ženo mi je hudo. Kdo vé, kaj delajo doma?«

»Rman, potrpite, jaz pozvem, kako je z vašimi, a počakati morate. V nekoliko dneh se mi morebiti ponudi prilika, da grem na Videm in tedaj vam prinesem poročil.«

»O, kako sem ti hvaležen! Nisem mislil, da je tukaj na tem gradu še človeško srce.«

Bilo je to Rmanu v veliko tolažbo. Vedel je, da ima vsaj to pomoč. Začel je nekoliko upati. Bil je uverjen, da je hotela hči ubežati iz svoje sobe in priti k njemu, to ga je veselilo. In mislil si jo je rajši bolno, kakor zdravo v rokah silovitega kruteža. Trpel je bolj mirno, jedel, kar so mu prinesli, grajščaku je odgovarjal mirno. Ko ga ta opomni, naj dovoli hčeri ostati na gradu, pové odločno, da nikdar ne.

»Torej mi strohniš tukaj v zidovju, da veš, nepokornež, ali te pa dam pretepsti, da bode padalo meso od tebe!«

»Gospod, pomislite, koliko sem že pretrpel! Ali me more zadeti še kaj hujšega? Sicer pa veste, da smo vsi v božjih rokah. Ne ravnajte tako z menoj, ki sem bil vedno vaš zvesti podložnik!«

Grajščak mu je moral v srcu priznati, da je res, zato je rajši odšel, kakor bi se razgovarjal s srčnim možem.

Prve štiri dni, odkar je bil Rman s hčerjo na gradu, ni se premenilo nič na Čušperku. Henrik je bil tako slabe volje, da ga je zaradi tega popustil celó njegov somišljenik vitez Hugon. Alenki se je nekolikoboljšalo, dékle so stikale glave, hlapci so se smijali,

deloma pomilovali Rmana, valpet pa se je ogibal grajščaka, zakaj nikdar ni slišal nič dobrega. Zato sta ga pa oba tem bolj pila: Henrik, da bi vtopil jezo in nevoljo, valpet, da bi se odškodoval za tolike sitnosti. Kadar je pobiral valpet desetino, bil je še hujši, kakor po navadi. Ko jo je pobiral četrti dan po onem dogodku, zvedel je o smrti Rman-kini. Nekoliko ga je pretreslo, in rekla mu je vest, da tolika krivica ne more biti brez kazni. Ni se pa upal povedati tega gospodarju. Vendar je ta zvedel dan potem od druge strani, čitatelj že vé, od katere. (Dalje.)

Diabolus vagabundus.

(Peklenšček Potepenšček.)

(Kratkočasnica. — Po narodnih pripovedkah spisal *Anton Hribar*.)

V.

Po gladki stezi ob potoci
Mlad človek stopa s knjigo v roci.
Zdaj v knjigo nekaj ti čečká,
Zdaj zopet sam seboj mrmrá;
Postane zopet — trdo piše,
A nič ni prav — glej! zopet briše.
Kdo pač je mladi ta pisač?
Pisač peklenški je rogač:
Krčmarske piše si slabosti,
Več listov že, a še ni dosti.
Pač! »Kaj pa bom, krčmar, s teboj,
Če vzamem te v pekél seboj?
Le dobro piti, jesti znadeš,
Ljudem denar, čas, čistost kradeš;
Razvajen si, in teh ljudje
Na svetu že se sploh bojé;
In kdor na svetu je uporen,
Je tudi v peklu nepokoren.«
Pa glej! pomlinarji gredó,
Hudujejo se med sabó,
Da mlinar grabi lepo žito,
Več, kot mu gre — seveda skrito.

»Res, kdor okrog hoditi sme«, —
Škrat misli si — »ta dosti zve.
Tje grem in mlinarja povabim,
Če ne bi šel, pa ga pograbim.«
Če le še kdo je za pekél,
Ta mlinar mu ne bo ušél:
Ubogi kmet se mu ne smili,
Da žito grabi mu po sili.
»Goljufni mlinar, dober dan!
Znaš li, zakaj sem sém poslan?
Grešil si, mlinar, brezštevilo,
Ker jemlješ mero preobilno.
Povabim v pekél te seboj,
Tako odkopljí se z menoj!«
»Menda se, zlodej, ti ne sanja,
Da bila to bi zlá dejanja!
Tako je oče, ded počel,
Pa vendar zlodej ni ju vzel;
Zastonj pri nas se nič ne melje,
Kot bob z zobmi in kislo zelje.
Sicer pa tudi to ne gré,
Kot bi zapalil pest slamé;

Dasi je grešna moja duša,
 Takó brž mlinar pač ne sluša.
 Poprej s taboj se skusil bom,
 Da ti peté nabrusil bom.
 Pa vendar slušal bom te vraga,
 Če roka tvoja me premaga;
 A če nasprotno se zgodi,
 Potem pa brž glej, da te ni!
 Glej, škratelj, tam so dolgi kôli,
 Le brzo jednega izvôli!
 In v senci kraj bo za tepež
 Tam pod orehom, ki ga zreš!«
 Hudir najdaljši kol poišče
 In gre pod oreh na bojišče.
 Pripravljen mlinar tam stoji,
 Zamahnjen že količ drži.
 Rad škratelj jezo bi ohladil
 In gorke mlinarju nasadil:
 »Če me prevaril je krčmar,
 Ne bo me mlinarski slepar!«

In šteje škrat, na tri zamahne;
 Pritisne mlinar, škrat pa vzdahne:
 Zaplél se škrtu kol je, glej,
 Ne dá se vzeti izmed vej;
 A mlinar ga nemilo mlati,
 Od boli skače škrat po trati.
 In predno vrag si reši kol,
 Čuj, že kriči: »Dovolj! dovolj!
 Ne tepi mlinar me siróte,
 Nikdar več me ne bode pó-te;
 Le delaj, kakor veš in znaš,
 Da le prostost sedaj mi daš!«
 Še parkrat mahne mož na vraga,
 Da čutil dobro je — nesnaga,
 In tipal si hrbèt nizdol,
 Kjer bridko ga je mazal kol . . .
 Ko po pretepu bil je mir,
 Pobrisal zbit jo je hudir,
 A mlinar dnes še grabi žito,
 Kar sodni dan bo vsem očito. (Dalje.)

Pokrceljeva ura.

(Slika. — Spisal *Slavoljub Dobrávec.*)

(Konec.)

Denar, zadovoljnost, sreča!
 Koliko delovanja, koliko
 truda in trpljenja izražajo
 te besede, pa tudi koliko
 prevare! Človek stori vse,
 da bi se dokopal do zaželene sreče.
 Dasi dobro vemo, kako je sreča opo-
 teča, vendar se drvimo za njo, kakor
 žejni potnik v puščavi za mamljivo pri-
 kaznijo hladne sence, sladkega studenca.
 Vsakdo hiti, kolikor more. To je prava
 dirka, kakor za stavo. Marsikateri te-
 kalec pomeče v dolgem teku do stav-
 ljenega, dozdevnega smotra od sebe vse,
 tudi najpotrebnejše reči, da bi le hitreje
 prejel slavno darilo sreče, ki mu pa v
 poslednjem hipu največkrat obrne hrbet,
 in darilo sreče so — prazne pene,
 prevara.

Oprosti, blagohotni bralec, to malo
 opazko, predno končamo povest o Po-
 krceljevem Gregorju.

Ko je odhajal, zvest svoji obljubi, v
 daljno Mehiko, prosili so ga vsi in za-
 klinjali, naj ostane; tudi oče se je bil
 omečil in obljubil, da mu izplača doto,
 ako ostane doma. Lenčka ga je s sol-
 zami v očeh prosila odpuščanja, da je
 tako ravnala ž njim po krivici, s solzami
 v očeh ga je prosila, naj ostane, da ji
 brez njega ne ostane ničesar več na
 svetu. Rad, zelo rad bi bil ostal, a ni
 mogel. Vojaški klic ga je zval na parnik,
 in temu klicu se ni smel izneveriti.
 Prepozno je bilo.

Čudno so se bile tedaj zasukale stvari
 v Mehiki. Našim vojakom seveda ta
 politični prevrat ni bil znan. Vedeli

niso, zakaj je francoski cesar Napoleon III. poklical svoje posadke domov; zato so si razlagali naši stvar po svoje. Kakor hitro so si osvojili naši prostovoljci nekatere vojaške postaje, in kakor hitro so stopili slovesno v mehiškansko stolno mesto, tako hitro so si tudi ustajniki opomogli in jeli vedno vstrajnejše napadati tujce. Naši kranjski prostovoljci pa seveda — Kranjec išče rad za vsako stvar vzroka in začetka — so si tolmačili tako, da so jih ustajniki samo zvalili za seboj, in sicer v nižine in peščene planjave, da so jih potem z višav napadali tem lože. »Oni so se zbirali v gorah, ko smo mi brez truda jemali trdnjavo za trdnjavo. Američani so zviti. Sedaj so nas pa natirali v peščene nižave, kjer se še gibati ne moremo.«

Gregorju se je izprva kaj lepo smehljala sreča. V duhu je že štel prihranjene rmenjake. Ali ko se je zasukala sreča cesarja Maksa, izginila je tudi njegova sreča.

Žalostni konec te vojske, žalostni konec cesarja Maksa je znan — upam — vsakemu čitatelju.

Vojaki so se vrnili. Gregor je bil v neki bitki močno ranjen. Sovražna krogla mu je šla na levi strani skozi ledja. Moral je v bolnico. Rana se mu je celila le polagoma, zato ni mogel skupno z drugimi vojaki v domovino. Baš tisti dan, ko je bil odhod, ležal je Gregor smrtno slab med samimi tujci v bolnici. Pustili so ga, meneč, da kmalu umrje. Toda bolečina je jela ponehavati, obrnilo se mu je na bolje, a prebiti je moral še mnogo bridkih ur med tujimi ljudmi.

Ozdravel je in šel iz hiše trpljenja iskat dela. Trda se mu je godila, ker je le s težka umeval tujce, a še težje so umevali oni njega. Namenil se je

delati pri neki železnici toliko časa, dokler se mu ne ponudi prilika, da se popelje preko širnega morja v ljubljeno domovino.

Celih osem mesecev je čakal, da se mu je primerila prilika. Dobil je službo na neki ladiji, ki je odhajala v Trst.

Bila je divna, pomladna noč. Mesec je razlival svoj srebrni lesk po strehah in belih zidovih Gregorjeve rojstvene vasi. Pozno je že bilo. Vse je počivalo, le tu in tam se je oglašal še kakšen pes, podeč ponočnjaka od hiše. V rodno vas je stopal negotovih stopinj mlad mož. Kadar se je ozrl v polni mesec, pokazalo se je njegovo obličje prepalo in blede. Žalostno se je oziral, kakor da koga išče. Ko bi bil le uro prej tukaj, pozdravili bi bili vaški mladeniči — Pokreljevega Gregorja. — I on je nekdanj prepeval zvečer s tovariši. Srečni časi! Niso še tako davni, vendar je sedaj vse izpremenjeno.

V očetovo hišo se je bal, drugam se je sramoval, naprej pa ni mogel zaradi slabosti. O suhem kruhu je prišel dan hoda iz Trsta, kjer je bil v bolnici: dobil je bil namreč hud udarec v prsi. Še na morju ga je neki vzdigovalni stroj sunil tako močno, da ni bil odslej za nikako delo več. Ko bi bil kdo vanj pihnil, padel bi bil nekdanji korenjak Gregor.

Na Pokreljevem orehu pred hišo je razkazoval ponočnjak čuk svojo pevsko neukretnost, ko se je Gregor plazil za hišo, kjer so vrata na hlev. Vedel je že od nekdanj, da so navadno odprta, in na dišečem senu ni neprijetno ležišče. Le težko je odpre in z nekim tajinstvenim strahom se ozre po praznem prostoru. Samo tam v daljnem koticu, kamor je mesec silil s svojo svetlobo, stal je še kup sena. Skrbno in oprezno zapiraje vrata za seboj

pogleda Gregor še v nasprotno stran — pri Lenčki je še luč. Ona torej še ne spi. O, kako rad bi stopil tje, kako rad bi jo pozdravil, toda ne more! Kakor tat stopa na lahko h kupu mrve in skoraj z glasnim stokom raztegne trudne ude po šumeči mrvi. Bolj ko prej je mislil o Lenčki, revež ne vedoč, da leži nevarno bolna in v nezavesti povprašuje po njem.

Drugi dan je bila nedelja. Pokrceljeva družina je spala nekaj dalje, nego o delavnikih. Pokrcelj se zbudi, pogleda in se čudi, kako je vse tiho. Takoj vstane, na pol se obleče in gre klicat hlapca in dekle. Vrnivši se v sobo je nadaljeval svoje jutranje molitve, ki niso bile posebno kratke; med tem časom se je tudi obuval. Pozdevalo se mu je, da nekaj v hiši ni prav, ni po navadi. Slednjič opazi, da stoji ura že blizu od polnoči. Čudno se mu je zdelo, ker

jo je še oni dan snažil prav skrbno. Potem gleda, da li se ni kaj zapelo za uteži; kar pride hlapec in pové, da leži neki tujec mrtev in okrvavljen na hlevu.

Po noči se je bila Gregorju udrla kri, in brez pomoči je izdihnil.

Od tedaj ni bil Pokrcelj več vesel. Vina ni več pil, ni kadil, tudi smejal se ni več. Uro je vestno oskrboval in otroke svaril: »Le k uri ne!« Žalostni dogodek ga je popolnoma uveril, da je mrlič v hiši, kadar se ura ustavi.

Teden za Gregorjem so pokopali Lenčko.

Stari Pokrcelj je še najbolje nosil srčno bol. Živel je še nekaj let, dasi je vidno slabel. Neke jeseni, ko je rmenel žitni klas, legel je stari Pokrcelj in ni več vstal. Ženjice so urezale pês za snope, njemu pa smrt nit življenja.

Tudi o njegovi smrti se je ustavila ura v hiši.

Vaška pravda.

(Resnična povest. — Spisal **Podgoričan.**)

X.

Vaši modrijani pravijo: čas céli rane. Da, céli jih včasih, toda vselej ne. Rometov Matévž je bil čez dve leti ravno tak, kakoršen je bil o Katričinem ženitovanju. Obupan, vzburjen in molčeč je pohajal brez pokoja sem in tje. Razveselila ga ni nobena reč. Ogibal se je družbe, umikal se je svojim sosedom, a Podgoričane je sovražil prav iz dna srca. Najprijetnejša zabava mu je bila premišljevati o pravdi, s sosed

ni govoril o nič drugem, kakor o pravnih stvareh. Samo iz maščevanja do Podgoričanov, ki so bili krivi, da se je Petričkova Katrica omožila drugam, hotel jim je iztrgati Ratíke, katere so si lastili. In ni se mu smilil njegov denar čisto nič, samo da bi prej dosegel svoj namen. Žabarji so spoštovali svojega kralja ter ga poslušali; storili so vse, kar jim je svetoval. Tudi Rjavec ni kazal več očitno mržnje proti njemu. Morda bi bilo prišlo počasi zopet vse

v pravi tir, da se ni zgodilo nekaj, kar je imelo za Matevža slabe posledice.

Stara njegova mati obolí na smrt. Nekaj dnij pred smrtjo reče Matevžu, ki je žalosten sedel pri njeni postelji:

»Sin moj, preveč in predolgo žaluješ za Petričkovo Katrico.«

»Mati, povem vam, da že zdavnej ne žalujem zaradi nje.«

»Pa vendar, zakaj si tako otožen?«

»Mati, tega ne vem. Silno rad bi pregnal otožnost svojo ter bi bil rad vesel, toda ne morem, pa ne morem biti.«

»Matevž, oženi se! Videl bodeš, da ti bode bolje!«

»Čemu? — Kaj nisva lahko sama? Za delo imava pa deklo in hlapca.«

»Pa se vendar oženi! Saj vidiš, da bode treba mlade gospodinje.«

»Rečete mi lahko, a jaz se vendar oženiti ne morem. Katero naj pa vzamem? Saj nimam nobene rad.«

»Kaj je samó jedna ženska na svetu?«

»Zame je bila samó jedna.«

»Kako si čuden! Po moji smrti vendar ne bodeš mogel biti sam!«

»Sam bodem.«

»Le ne bodi tako otročji, saj si star že dovolj! Ti res meniš, da bi ne mogel živeti z drugo žensko, kakor z ono Petričkovo. Poišči si žensko pošteno, varčno in pridno, ki bode dobra gospodinja, ako tudi ni lepa kakor roža, in vzemi jo, in nikdar ti ne bode žal!«

»Mati, govori se lahko, a storiti...«

»Stori se tudi lahko, saj žensk preostaja.«

Na to umolkneti oba.

»Matevž, obljubi mi, da se po moji smrti oženiš! Silim ti ne nobene, izbiraj si sam, samo oženi se, da bodeš imel gospodinjo, da bodeš imel doma vsaj kak red. Veš, z deklami ni nič. Dajati jim moraš plačo, potem pa še vsako

delo storé površno, in malokatera je — poštena. Kaj ne, da se po moji smrti gotovo oženiš?«

Matevž se bridko nasmehne.

»Obljubi mi, da se oženiš, da me bode vsaj manj skrbela tvoja bodočnost.«

»Mati, naj bode! Oženim se, ker vi hočete, a vendar se bojim, da v zakonu ne bodem srečen!«

»Vsak se boji, bala sem se tudi jaz, pa se mi vendar ni godilo slabo. Tudi ti bodeš zadovoljen.«

»Ne verjamem!« odvrne Matevž in neverjetno zmaje z glavo.

Starki se nekako zjasni obraz, in potem pouči Matevža, kako naj gospodari, kako naj ravna z ženo.

Matere imajo pač vedno mnogo svetovati otrokom ter jih učiti.

Dolgo ni več živela. Zaspala je mirno v Gospodu.

Pokopali so jo z veliko častjo, ker Žabarji so storili vse, da je bil pogreb matere prvega vaščana lep in dostojen.

Po materini smrti še-le je Matevž vedel, kaj je pri hiši mati, gospodinja. Vse je bilo narobe in zanemarjeno. Dekla je gospodinjala po svoji glavi in volji, hlapec pa tudi ni maral mnogo za zapovedi Matevževe. Gospodarstvo je šlo rakovo pot.

Matevž je kmalu izprevidel, da tako ne more biti, vendar oženiti se — bilo mu je težko. Pač se je spominjal besedij rajne matere, toda ni se mogel odločiti za ženitev. Še-le, ko so mu začeli prigovarjati sosedge, sprijaznil se je s to mislijo.

Izbiral ni nič. Izvolil si je prvo, ki se mu je tako rekoč sama ponudila, in ta je bila Žabarica po imenu Mica Všenica. Nekoliko kmečko ime, pa kaj, saj Žabarji so trdi kmetje. Da je lepa, ni trdil nihče. Velika, rdečelična in

obilna ženska, ki je imela prva deklinška leta že za seboj. Lastnostij njenih niso grajali, pa tudi hvalili ne. Pa saj dobi žena po poroki vse druge lastnosti, kakor jih je imela še deklica. Doto je tudi imela.

Matevž ni hvalil svoje neveste čisto nič, tudi vesel ni bil, kakor drugi ženini. Ženil se je zato, da izpolni obljubo, ustreže sosedom in pa, da bode imela hiša vendar gospodinjo, ki bode skrbela za red in snago.

Žabarji so se razveselili te ženitve, ker so vedeli, da bodo vsi povabljeni, nekateri od ženina, drugi od neveste. In tako je bilo tudi v resnici.

Na poročni dan je šla dolga vrsta svatov po Ratikah. Bili so sami Žabarji, veseli svatje, ki so že težko čakali, da bi posedli okoli bogato obloženih miz in se najedli mesa, zakaj v Bruhanji vasi ne jedó mesa vsake kvatre. Skrbeli so pa tudi v resnici, da bi bilo ženitovanje dobro. Ubili so debelega vola, zaklali tele in nakupili vina. Nevestin oče je bil vesel, da je hči dobila moža, zato se mu ni smilil denar.

Po poroki popijejo pri fari nekaj bokalov vina, potem jo pa brž uberó domov, ker so se menda bali, da bi se jed ne prehladila. Pričelo se je pravo ženitovanje. Najprvo prinese kuharica na mizo velike skledе zmešanega krompirja z meseno juho, katere so svatje z novimi velikimi lesenimi žlicami kmalu izpraznili. Za tem pride na vrsto meso, hren, ajdov krompirček, krompir, štruklji, pečene kokoši, »muzlji«, in ne vem, kaj še vse. Godec je pozneje to okoli pravil in povedal, da so Žabarji z veliko slastjo jedli in na vsa usta hvalili kuharico. Sam pa je bil menda lačen, ker ni mogel uživati slabih jedij, in s slastjo se je najedel doma prosenega močnika. Tako je vsaj pravil, ako mu je kaj

verjeti. Ženitovanje je trajalo, da so pojedli in popili vse, in to ni trpelo baš dolgo, saj Žabarjev je mnogo.

In odslej je imel Matevž ženo in gospodinjo, Žabarji pa poleg svojega kralja tudi kraljico Mico.

XI.

Preskočimo povest za pet let! V tem dolgem času se ni zgodilo v naših vaseh nič tako imenitnega, da bi bilo spomina vredno. Žabarice so včasih strahovale svoje može, ako so v veliki navdušenosti za pravdo začeli kaj rogoviliti, ker ženam se je zdela preveč draga ta pravda, saj je vedno nedostajalo denarja. Podgoričani so pa večkrat krotili svoje žene, ker te niso marale molčati ob raznih prilikah in so marsikaj resničnega povedale možem; največkrat so hotele vedeti, kam gre toliko denarja. Možje seveda si niso dali ukazovati in tudi volja jih ni bilo vedno razkladati ženam o vsaki petici, ki so jo izdali za dragocene Ratike. Zato je večkrat gromelo in treskalo. No, saj je to že navada v kmečkem življenju, kdo bi se temu čudil!

Rometov Matevž ni našel sreče in miru v zakonu. Mica je bila vražja ženska — vsaj v zakonu, če ni bila že poprej. Kazala je celo vrsto slabih lastnostij. Bila je jezična, prepirljiva, obrekljiva, sitna in ljubosumna; molčala ni nikdar, ampak vedno regljala nad Matevžem, ki se je naposled naveličal svoje preljubeznive žene. Že prej je bil otožen in sam na-se jezen; ker ga je pa žena vedno zbadala, kregala in mu nagajala, začel jo je mrziti in sovražiti. In to sovraštvo do nje je bilo kaj čudno. Včasih je ž njo govoril lepo, potem je pa kar vskipel, in umakniti se mu je morala brž, da je ni zagrabil. V takem hipu se mu ni smilila nobena stvar,

vse je zdrobil, kar mu je prišlo v roke. Gledal je plaho in nestanovitno, oziral se, kakor bi kóga iskal, vmes je pa govoril, toda tako skrivnostno in nerazumljivo, da ga ni umel nihče. Žena se ga je tedaj bala, vendar ni mogla premagati svoje ženske narave, da bi mu kaj nevšečnega ne rekla. Popival je mnogo in včasih je pil tako hlastno, kakor bi hotel pogasiti notranji ogenj; vlival je vá-se kupico za kupico. In še nekaj so opazili ljudje o njem: veliko opazujočo zamišljenost. Sredi najživahnejšega govora je umolknil, gledal pred-se nekam v daljavo, ni videl nič, slišal nič, pa tudi izpregovoril ni tako dolgo, da se ni nekako streznil, potegnil z roko po obrazu in globoko vzdihnil. Potem je bil zopet dober. Videli so ga, kako je celo uro ali še dalje kje zamišljen slonel, potem pa najedenkrat plaho pogledal okoli sebe in hitro, sam seboj govoreč, odšel po vrtu in po polju. Žabarji so si pa šepetali med seboj, da je kralj Matevž postal zeló čuden, da mu je pravda zmračila pamet, in povedali so si še mnogo, mnogo jednakega.

In ta pravda je dala Matevžu res mnogo misliti. Sedaj je moral iti v Turjak, sedaj v Ljubljano, doma je pa moral Žabarje nagovarjati, da so dajali potrebnega denarja. Imel je mnogo skrbij in sitnostij. Zato se je pa pravda za Žabarje razvijala jako ugodno; že so bili na tem, da jo v kratkem dobé in ž njo seveda tudi rodovitne Ratíke.

Neki jesenski dan ustavili so se Žabarji s svojim kraljem, vračajoč se od obravnave, v poštenu krčmi Sekundarjeve Mice. (Zopet Mica! V Suhi Krajini so same Mice.) Ker se je obravnava za Žabarje vršila ugodno, bili so veselega srca in dobre volje, tako, da se jim denar ni smilil čisto nič. Pili so do

noči in še potem niso hoteli domov. Kajpada niso pri vinu molčali, ampak so prav po žabarski navadi »členkali« in se širokoustili, zraven pa tudi smejali na ves glas. Tako grozno so zabavljali čez Podgoričane, da nečem zapisati teh zabavljanj, ker se bojim, da bi se ne ponovilo staro sovraštvo med Podgoričani in Žabarji. Pred leti mi je Sekundarjeva Mica do pičice povedala vsa ta grozna zabavljanja, toda prosila me je za božjo voljo, da niti ne črhnem o tem, ker se je bala za svoje goste Podgoričane in Žabarje. Verjemite mi, da me v tem trenutku obhajajo hude izkušnje, in pero mi hoče po sili zapisati tisto grozno zabavljanje. Pa ne, nikakor ne!

Popito vino je stopalo Žabarjem v glavo in jim je popolnoma razbrzdalo okorne jezike. A naposled jim je vendar pošla govorica, in da ne bi utihnili, vpraša Fežolek krčmarico Mico:

»Hej, Mica, kaj pa ti poveš?«

»Nič, kaj hočem povedati, saj sem vedno doma.«

»To vendar veš, koliko krstnih botrov si danes napojila.«

»Nobenega, saj niso nič krstili. Samo nekaj vem.«

»Torej povej!«

»Podgoriški Petriček je peljal pogáčo!«

»Kam?«

»Na Slemená, k hčeri!«

Fežolek se nasmeje.

»Matevž, ali si slišal?« pravi Rometu.

»Nisem, kaj je?«

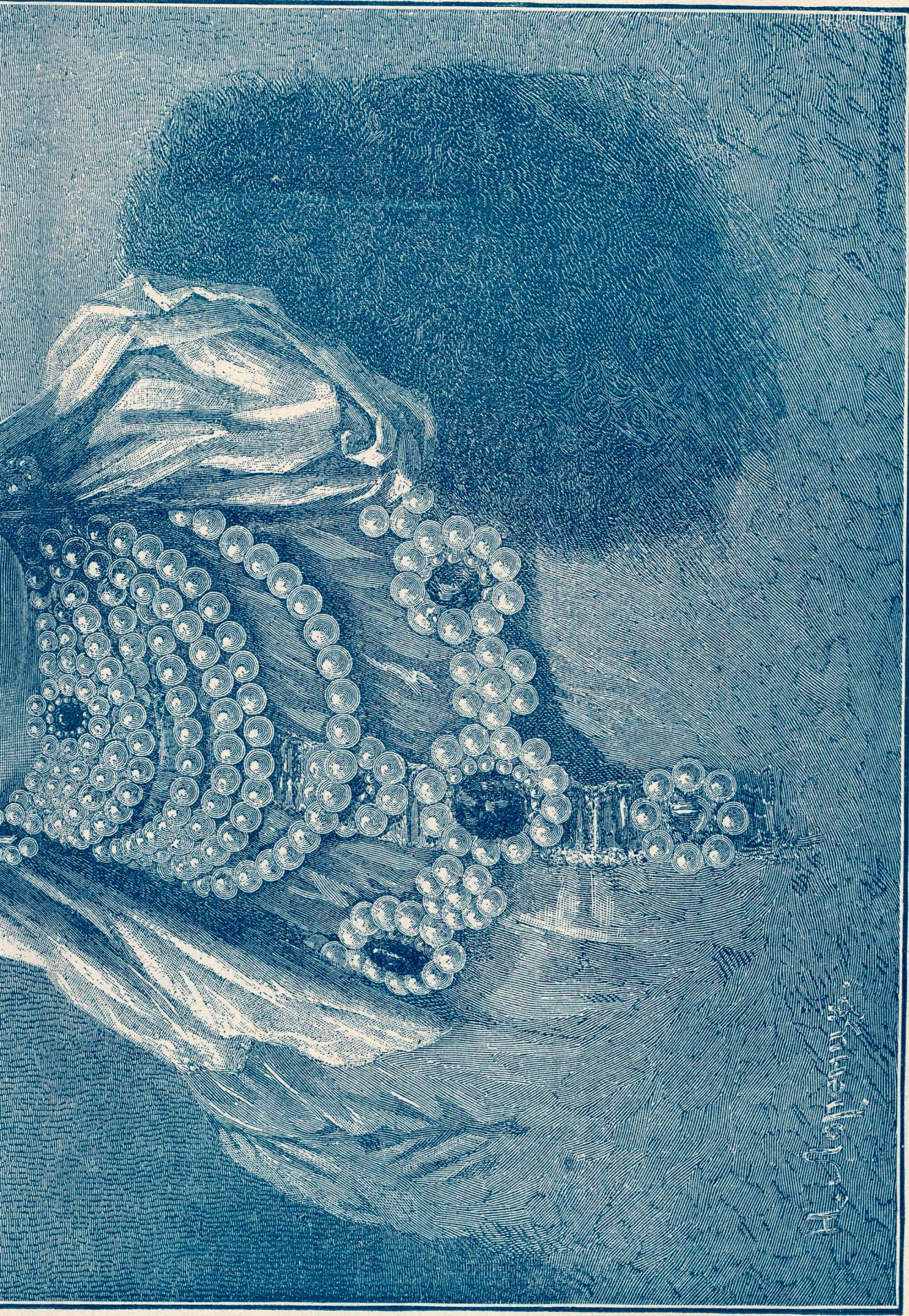
»Petričkova Katrica je mati.«

Matevž plane kvišku, pogleda s strašnimi očmi Fežolka in zakriči:

»Kaj je to tebi mari?«

»Meni nič. Mislil sem, da je tebi, ker sta si bila nekđaj z dekličem dobra«, odvrne šegavo Fežolek.

Bojarinka. (Po sliki N. Lorenca.)

Nepopisljiv vsklik se izvije Matevžu iz prsij, potem pa kakor vspodboden konj plane skozi vrata.

Vsi Žabarji se plaho spogledajo in umolknejo.

»Zakaj si ga razžalil?« očita Trdina Fežolku.

»Nisem tako hudo mislil.«

»Pa bi vendar malo pomislil, saj veš, kako mu je hudo, ako mu spomni kdo Petričkovo.«

»Neumnost!«

»Kaj se pričkate! Prišlo mu je zopet, pa je šel. Saj veste, kakšen je«, pravi Rjavec.

Žabarji prikimajo.

Med tem je Matevž divjal po Ratíkah domov. Sovraštvo je bruhalo iz njega take besede, kakoršne se ne govore med poštenimi ljudmi. Krčevito je stiskal roke, škrtal z zobmi in včasih zarjovel, da je prestrašil vsakoga, ki ga je slišal v tako temni noči.

Pridivjal je zasopel domov. Ker so bila vrata zaprta, in ni mogel takoj noter, začel je razbijati s pestmi po njih. Žena, vsa razkačena zaradi razbijanja, pride odpirat. Komaj mu odpre, plane Matevž v hišo, kjer kriči in razsaja.

»Norec, kaj počneš!« vikne mu ona razljučena. »Kjer si bil, tje pojdi, zverina!«

»Norec? Zverina? Mólči!« grozi se Matevž.

»Kajpada, ker tak prideš domov! Misliš, da te bodem sedaj pa še častila?«

»Gorjé ti, gorjé!« zakriči Matevž in vrže vanjo skledo, da se je razdrobila.

»Norec, miruj!« vikne ona in hoče vanj.

V tem hipu zagrabi Matevž sekiro, ki je slonela v kotu, zavihti jo, da se je zablesketalo v hiši, in spusti na glavo svoje žene, ki se ni mogla več umakniti. Nema se zgrudi z razbito glavo.

»Ha, ha, zdaj imaš dovolj!« krohota se zadovoljno Matevž.

Pride dekla v hišo, ki je vstala zaradi ropota in vpitja, pride hlapec. Silna groza ja obide, ko ugledata tak prizor. Ubita žena, a njen mož poleg nje s satanskim veseljem na obrazu.

»Matevž, kaj ste storili!« zakriči hlapec.

Matevž ga pogleda in se zakrohota.

»Ubili ste ženo!«

Matevž osupne, potegne z roko po obrazu in čez nekaj hipov reče:

»Kaj pa je to, kaj?« in kaže na mrtvo ženo.

»Nesrečnež, vaša žena, katero ste ubili!«

»Kdo jo je ubil, kdo?«

»Vi ste jo, vi sami!«

»Ja-az?« pravi z zategnjenim glasom, kakor bi se čudil.

»Ne norčujte se!«

V tem hipu se zavé svojega dejanja, plane kvišku in s krvavo sekiro zbeži skozi vrata.

»Moja žena! Moja žena! Moja žena!« vpije in beži iz vasi.

V hipu je bila vsa vas po koncu. Ljudje so vpili, strmeli in brez glave tekali sem in tje. Precèj časa je preteklo, da so se umirili. Potem so bili pa vsi v Rometovi hiši, gledajoč ubito ženo in ugibajoč, zakaj in kako jo je ubil.

»Velik greh je storil«, pravi stara Prosenka.

»Baba, nikar ga ne sodi!« jezi se Fežolek, ki je bil prišel z drugimi Žabarji z Vidma.

»Saj ga ne, jaz samó tako pravim, želim mu vse dobro, saj sem še nocoj molila: Še jeden očenaš za Matevža kralja, da bi pravo pamet dobil.«

»Zato je pa znorel, ker si ti nanj mislila, ti čarovnica!« togoti se Fežolek in jo gleda srdito.

Žabarji so pomirili oba.

Tisto noč ni nihče mislil na spanje. Nekateri so bili v strahu, drugi so pa ostali v Rometovi hiši iz radovednosti, da bi videli, bode-li Mica še oživila, in kako bode prišel Matevž domov.

Novica se je bliskoma razlila po vsej dolini, in drugo jutro je vrelo prestrašeno in razburjeno ljudstvo v Bruhanjo Vas gledat ubito ženo. Ljudje niso mogli verjeti, da bi se moglo zgoditi tako grozno zločinstvo. Splošna sodba je bila, da se v naših krajih kaj takega ni zgodilo, kar svet stoji, pa tudi prej ne. In jaz verjamem našim ljudem.

Prišla je komisija, prišli so orožniki. Komisija je vse ogledala, in potem so truplo prenesli v mrtvašnico, orožniki so šli pa iskat Matevža. Niso ga iskali dolgo. V Logu je sedel na sivi skali, držal v roki sekiro in gledal njeno ostrino, ki je bila vsa okrvavljena. Nič se ni ustavljal orožnikom, ki so ga trdo uklenili in gnali skozi vas v ječo. S pobešeno glavó je šel skozi vas, pogledal ni nikogar izmed vaščanov, ki so žalostni gledali uklenjenega Matevža. Ko so ga mimogredé gnali v mrtvašnico, da še jedenkrat vidi ubito svojo ženo, zajokal je tako obupno, da se je smilil vsem. Saj veste, moški jok gane tudi trdega človeka.

»Moja žena! Moja žena! Moja ljuba žena, odpusti mi!« klical je z žalostnim glasom.

Odgнали so ga v ječo, kjer pa ni živel dolgo, ampak je kmalu po pokopu žene umrl nagle smrti.

Ljudska žaloigra!

Ljudje so govorili daleč na okoli. Marsikdo, ki ga je poznal, dejal je, da ga je škoda. Ko je zvedela vse to Petričkova Katrica gori na Slemenih, pravijo, da je ves dan prejokala. Vendar ni imela trdega srca!

Največji reveži so bili sedaj Žabarji, zakaj izgubili so tako kralja in kraljico, kar jim je jako škodilo. Pravda, ki je kazala Žabarjem tako lepo, zaobrnila se je hitro, zakaj nihče ni znal prav voditi. Ta nesreča jih je še bolj spominjala rajnega Matevža, tako da je večasih vendar še kdo zmolil »očenaš za rajnega kralja Matevža«.

XII.

Po Matevževi smrti se je vlekla pravda silno počasi. Pravdarji so prisegali in prisegali, danes ti, drugič oni, pa le ni hotela h koncu. Čez dolgih štirideset let od njenega začetka zvedelo se je naposled za trdno, da jo Podgoričani dobé. V teh letih se je marsikaj izpremenilo v naših vaséh. Pomrli so stari gospodarji, in na njih mesto so stopili novi, ob koncu pravde je bilo le malo onih, ki so bili ob začetku. Sodišče se je bilo premestilo iz Turjaka v Lašče, kar je bilo Dobrépoljcem mnogo priličneje; nehalo je tisto sovraštvo, ki je nekdanj ločilo prebivalce. Sevė, čisto izginilo ni in tudi ne bode. Pripetilo se je še marsikaj smešnega in neumnega, toda čemu bi opravljal dobre ljudi! Rajši molčim. Samo to moram še povedati, kako je bilo zadnji pravdni dan.

Tisti dan so šli kmetje iz vseh štirih vasij skupaj v Lašče in sicer čez strmo in kamenito podpeško reber. Naprej so šli Žabarji, za njimi Podgoričani in za temi Podpečani in Videmci. Ravno tam gori nad gredami so bili, ko zavpije Podgoričan Vozárjev Jože:

»Hoj, Žabarji, ozrite se in pogledjte Ratíke!«

Žabarji se res ozró, in Rjavec — našega znanca sin —, ki je vodil Žabarje, odgovori mu:

»Vozár in vi Podgoričani! Povem vam, da bodedo mi še plesali na Ratíkah.«

Podgoričani se zakrohotojajo, in Jože mu odvrne :

»Le dobro pogledjte, Žabarji, Ratike! Ko pridemo nazaj, bodo naše.«

»O, reve, nič se ne ustite, bode te že videli, kaj smo mi in kaj znamo!« zavpije Rjavec nazaj in gre zopet naprej.

»Vemo, kaj ste, vemo : širokoustneži in bahači, in o tebi, Rjavec, že pesem poje :

Žabar Rjavi
Pravdar je pravi.
Kar se lotí,
Gotovo 'zgubi.

»Vozár! Petak stavim, da so Ratike drevi naše!«

»Gumb od hlač, ako hočeš, pa ne zato, da bi ne imel denarja, ampak zato, ker s takimi šlevami, kakor si ti, nečem nič staviti.«

Zakrohotojajo se Podgoričani, da se je razlegalo daleč po rebri.

In tako so se pikali in podajali vso pot do Lašč, od zadej sevé pa Podpečani in Videmci.

Gospod, ki je razsojeval pravdo, bil je vesel gospod, kateri je rad zinil kako smešno. Ko vidi toliko kmetov pred seboj, pravi :

»Sedaj se pa le udarite! Kateri huji, ta huje!«

Žabarji se spogledajo in Rjavec zavpije :

»Pa se dajmo!«

In v tem hipu začno pritiskati Podgoričane v kot in steno.

»Stojte, stojte!« kriči gospod in se smeja. »Ne z rokami, z jezikom!«

Žabarji odnehajo ; ker jim je rekel, da naj se z jezikom, mislili so, da jih morajo zmerjati.

In v tem hipu začno kričati, zmerjati in obkladati Podgoričane z različnimi priimki. — Gospod od smeha ni vedel, kaj bi počel.

»Nehajte, nisem mislil tako, ampak kdor bo bolje govoril, tisti bode dobil Ratike!« reče gospod.

Žabarji utihnejo, in pričela se je pravda, ki se je končala tako, da večji del, t. j. tri četrtine Ratik dobé Podgoričani, jedno pa Podpečani. Tihi in žalostni so šli domov Žabarji in Videmci, ukajoč in prepevajoč z veselimi obrazi Podgoričani in Podpečani. Končana je bila vendar dolgotrajna pravda. Pravo veselje je bilo še-le potem, ko so čitali razsodbo, ali kakor so rekli »cesarsko pismo«, ko so imeli črno na belem, da so Ratike njihove. Podgoričani so bili veselja pijani.

Prišel je merilec in razmeril Ratike tako, da je dobil vsak toliko, kolikor mu gre. Jeden košček pa, ki ga niso mogli prav obrniti, prodali so osobenku Ratíškemu Andrejčku za petindvajset srebrnih goldinarjev. Zmenijo se, da pojdejo vsi kmalu kosit. Tisti dan res gredó z velikimi šopki za klubuki ukaje na Ratike kosit ločje in biček. Razlegalo se je silno ukanje in petje po vsej dolini. Žabarji so pa kleli doma od jeze in nobeden se ni prikazal iz vasi. Ko pa pokosé Podgoričani Ratike, ne gredó domov, ampak v krčmo k Fecalovi Mici, ki je točila še takrat. Tam pijó, vriskajo in prepevajo vse popoldne, da zapijó tistih 25 goldinarjev, ki jim jih je dal Ratíški Andrejček, pa še vsak je moral nekaj šestice določiti za pijačo. Zato so bili pa nekateri pijani, kakor muhe.

Tistega dne ne bodem nikdar pozabil, zakaj takega hrupa še ni doživela naša vas, kar stoji. Žene so prosile svoje može in jokale, otroci vpili in klicali svoje očete, toda ti se niso dali pregovoriti, ampak so vpili : »Le pijmo ga, saj Ratike so naše!« — In po pravici povedano, te Ratike nikakor niso

bile po ceni. Ako bi bili Podgoričani tisti denar, kar so ga zapravdali in zapravili mimogredé, spravili, bih bi trdnejši kmetje, kakor so.

Tisti večer je bila marsikatera Podgoričanka tepena, ki prej in potem ni bila nikdar v svojem življenju. Možje so bili silno bojeviti in omočeni od vinskih duhov, mislili so najbrž, da imajo Žabarje pred seboj.

Potem je bilo pa dobro. Začeli so obdelovati Ratíke. Zasuli so jarke in luže, odpeljali vodo, pognojili travnike in preorali stelnike. In tam, kjer so se nekdanj razprostirale mlake in luže, raste sedaj najlepša trava, namestu stelje pa rodé tla žito, sočivje in krompir.

Žabarje sevé boli, ko vidijo Ratíke, ali kaj hočejo! Ratíke so podgoriške in bodo podgoriške.

Planinska.

Pz daljine, iz tujine
Na skalíne, na planíne
Duh mi speje;
Na čerovje, tja v domovje,
Kjer mahovje in skalovje
Srečo veje.

Solnce v skali se zrcali,
Kakor biser na obali,
In jo vžiga.
Žari zlati so pečati,
Ki jih nosi vrh goráti,
Stvarstva knjiga.

Poigrava, poletava,
Rob užgani poljubava
Sokol sivi;
Rob žaréči, kres rudeči
Tajno peva ti o sreči
Neminljivi.

Tajno peva, vse ogreva,
Božjo slavo razodeva
Tja čez griče;
K sebi zove na vrhove
Spehane dolín sinove,
Mir jim kliče.

Oj, tam doli, oj, tam doli
Koli src od zla in boli
Tožno gine!
Kot resnobno polje grobno
Širi se okrožje drobno
Solz doline.

Tu pa vlada večno mlada
Božja sreča, Božja nada
V skalnem carstvu.
Srce tvoje pa po svoje
Pesem slasti mirne poje
V Božjem varstvu.

* * *

Gori, gori k Božji zori,
Kjer so raja bajni dvori
I za mene;
Na skalíne, na planíne
Mile moje domovine
Duh me žene!

J. Sovran.

Rudarske pesmi.

V.

Tovariši delajo v jami trijé,
Zaklade razkrivajo drage.
Vse tiho. Udarcev pogumnih nebroj
Po čelu razliva jim srage.

Nesreča, povsodi človeku grozéch,
V odzadju rudarje podsuje,
Pregrozne jih smrti le močen obok,
Nad njimi viséch, obvarúje.

Zasip jim na veke zatvoril je pot,
Pod zêmljo tičáti jim vélel,
V temini zemljé in v temini srcá
Le eno še vsak si je žélel:

Dé prvi: »Oj solnce, ti žarek nebá,
Da vsak bi spoznal to dobroto!
Zakrit mi pogled je; le enkrat še rad
Užival bi tvojo gorkoto!«

Dé drugi: »Doma imam ženo skrbno,
Dojenček preganja skrbi mi;
Najslajše življenje minilo je zdaj — —
Da enkrat še bil bi med njimi!«

Dé tretji: »Samotno je bilo srce,
Dokler ni ljubezen mu vsklila;
Le enkrat zdaj rad bi nevesto objel,
Potem bi na vek se ločila.« —

Nevspešen bil vsak je rešilcev poskus
V pomoč ti trojici nesrečni;
Molili sorodci v gorečih solzäh
Za blagor so mrtvecev večni.

Preplula že zemlja svoj letni je pot,
Cvet venčal je hrib in dolino;
Na kraju nesreče kopali so spet,
Iskali predrago kovino.

Kako so strmeli rudarji tedaj,
Ko našli nesrečne so žrtve;
Vsi zdravi in čvrsti, junaki trijé,
Ki vse jih je šteló med mrtve.

Veselo pozdrav je rešencem zvenél,
Med ljud je novica hitela,
Prijateljev, znancev osuplih takoj
Okolica prišla je cela.

Najmlajši nesrečnik se je veselil,
Ko devo objel je cvetočo,
Radosti je možu rosilo oko,
Ko stopil k družini je v kočó.

In starčku omamljen je hitel pogled
Na solnčnato plan razsvetljeno:
Kar želel pred letom vseh treh si je vsak,
Zdaj bilo mu je podeljeno.

A sreče se komaj zavedel je vsak,
Že angelj je smrtni namignil;
Vsem trem je ugásnilo trudno okó,
V višave njih duh se je dvignil . . .

Vladimir.

S o n e t.

Mladenič cvetnih lic, pogledov palnih,
Ne vidiš-li, da zêmlja vsa precvita,
Da svetla pômlad in mladost žarita
V življenja tebi vir brez valov kalnih?

V višavah ti prebivaš »idealnih«,
Srcé in duh, čutenja, mislij sita,
Bolesti, méniš, toliko trpita,
Da moraš peti vrsto pesmij žalnih.

Pač malo si okusil še trpljenja . . .
Zató se v svet rodé ti čuti bolni,
Izzéti brez notránjega ukaza.

Kedár se pridrevi vihar življenja,
Z resnično togo dušo ti napolni,
Takrat zaman ji boš iskal izraza. —

A. M.

Iz davne prošlosti.

(Starinoslovne črtice o novejših izkopinah. Poroča **J. Pečnik**.)

(Konec.)

esta proti Gorjancem je šla mimo Zasap nad Župečo in Račjo Vasjo čez Krko. Tu se nahaja malo zidovje; le med zadnjima vasema je rimski zid, nekaj hiš, a pri Brvi velike obokane rimske kopeli, večinoma vse zasute; tudi pri Strojanskem Vrhju je stalo nekaj hiš, našlo se nekaj grobov, in bili so tam pač tudi rimski vinogradi. Ob tej cesti nazaj proti Neviodunu je bil izpod Izvira napeljan rimski vodovod, o katerem smo že govorili. Ob tej priliki omenjam neko znamenitost. Rimljani so napravili vodovod čez neko nižavo, potem so pa precej ob hribu navzgor položili cevi. Zato seveda voda ni hotela po njih teči, a pomagali so si. Z močnim zidom so zazidali skalnato votlino in napravili zbirališče za vodo, tako, da ni mogla voda nikamor drugam, kakor v cevi. Tako je zaradi pritiska tekla nekoliko tudi navzgor.

Tretja cesta, ki je vodila od Nevioduna v Crucium, gre čez drnovske in goriške njive, pri vasi Veliki Podlog skozi gozd Krakovo, čez Krko pri Cezlem in čez Ostrog. Tukaj je več kamenitih rimskih grobov iz prvega in drugega stoletja, celó iz časa cesarja Konstantina. Kakih deset minut od tu je stalo mesto Crucium, prav tam, kjer je sedaj vas Groblje. Vse starine kažejo, da so ustanovili to mesto Rimljani v drugem stoletju. Zidovje je iz lepe opeke. Tu je kmet, katerega klet ima na južni strani še rimski, lepo pobarvan zid. Bil je Crucium le za četrtno tolik, kakor Neviodunum; imel je tudi toplice, in tla v hišah so iz mozaika.

Ostanki so vsi rimski in sicer iz 2., 3. in 4. stoletja; iz poznejših časov — niti od cesarja Teodozija — se ne dobi ničesar. Gotovo je bilo tudi to mestece takrat razdejano, kakor Neviodunum. Prebivalci so zbežali na Gorjance in se utrdili na skalnatem vrhu. Tukaj, 880 m nad morjem, bili so varni pred Huni, kadar so se njih krvoločne čete podile po ravninah. Dve velikanski, lepo zidani in pobarvani sobi se še dobro poznata; jedna je 18 stopinj dolga in 15 široka. Vendar je bilo prebivalcem tesno tu gori. Pokopališča niso imeli, zato so pokopavali v skale, celó pod hišnim tlakom smo našli pokopanih mrličev, kar se ne vidi nikjer drugje. Vode pa niso imeli; ubogi ljudje so morali hoditi po njo dobro uro daleč doli v jarek.

Četrta cesta od Nevioduna proti Trebnjemu (Praetorium Latobicorum) gre po njivah od Drnovega čez Veliko Vas, skozi gozd proti Zalokam, mimo Kržic čez Gmajno, po pašnikih nad Čolniščem čez gozde in travnike, pod Hudenjami čez vodo, pod Dobručjo in Tomazjo Vasjo, dalje pod Belo Cerkvijo ob Krki navzgor. Ob tej cesti so grobi blizu Velike Vasi, nekaj lepo poslikanih kopelij je bilo na velikovaških njivah, na levi strani ceste so bile lončarnice in opekarnice. Pred 200 leti je stal tam znamenit miljski kamen, postavljen od Marka Avrelija. L. 1886. sem našel ta kamen vzidan v Turnski grajščini. Z dovoljenjem grajščakovim sem ga vzel ven. Tehta 52 stotov, ima 12 vrst napisov in je visok čez dva metra; sedaj je v muzeju. Pri vasi Zalohe sem našel l. 1885. rimsko pokopališče iz 1. stoletja.

Ti grobi niso zidani, ampak izkopana je čez meter globoka jama, in na njenem dnu posut pepel pokojnikov; zraven so stale posodice iz najlepše rdeče zemlje — terra sigillata, ozaljšane s prav lepimi rožicami in zaznamovane na dnu s pečatom in črkami; dobé se tudi lične steklenice, velike fibule in zapone pri pasovih. V enem grobu sem našel tudi rimsko amforo, to je vrč, dolg 1 m, z dvema držajema, spodaj pa šilast, da so ga zasadili v zemljo ali pesek.

Nekaj zanimivega se mi je prigodilo, ko sem iskal te grobe. Z dovoljenjem kmetovim sem dal kopati na travniku. Kmalu se je nabralo več radovednih ljudij. Jedva pol metra pod zemljo se prikaže navpik zapičen meč; ker nisva dobila z delavcem ničesar drugega, vzameva meč in odideva. A ljudje, ki me prej niso poznali, mislili so, da iščem zakladov, ali da so to čarovnije, češ, ta človek kar pride, luknjo izkoplje in meč na dan potegne. Kopali smo tam še več tednov. Neko noč je bil pa tak vihar, da je hotel kar hiše podreti. Ko drugi dan pridem zopet kopat, kričala je kmetica nad menoj in mi branila, češ »mrličem ne daste mirú, zato so nocoj celo noč tulili okrog hiše: za noben denar ne dam kopati«. Težko sem jo čez nekaj dnij pregovoril, da je pustila zopet kopati. Zidovja ni tam nič; morala je biti tam ob rimski cesti samo lesena vas.

Od Zaloke je šla rimska cesta mimo Gmajne proti Čolnišču. Tu je morala čez vodico, in namestu mosta so položili vanjo velik kamen, na katerem se še malo pozna nekdANJI napis. To cesto je varovala rimska posádka napadov bojovitih hribovcev; ostanek utrdbe je veliko zidovje pod vasjó Stražo. Cesta je šla še dalje proti Sisku. Posamezna stanovanja in precej redki

grobi jo spremljajo do prevoza čez Savo.

Doslej sem govoril največ o rimskih starinah. Bivali so že pred njimi tukaj tudi drugi rodovi. Navadno jih imenujejo Kelte. Bilo je to veliko in mogočno ljudstvo, zakaj na Kranjskem in po sosednjih deželah vidimo njih ostanke. Kralja in urejene države niso imeli. Vsak kraj se je branil in vladal sam. Zidati niso znali, ampak stavili so si hiše iz lesa. Zaradi varnosti so stanovali na hribih in nanесли okoli hiš veliko kamenja ali zemlje. Poljedelci niso bili, samo lovsko orožje zasleduje starinoslovec v njih zapuščini. Vendar niso bili brez omike: poleg ribarskih trnkov nahajamo tudi vretenca za prejo. Predli so najbrže volno, ker so redili ovce; konj jim je bil imenitna domača žival, ker mnogokrat vidimo moža in konja skupaj pokopana. Bili so vsi pogani, a ni mogoče dognati, katere mlike so častili.

Pisalo se je, da so bili na teh krajih Slovani že od nekdaj, že za rimskega gospodstva. A marsikaj nasprotuje temu mnenju. Preseljevanje narodov, dôba, v kateri so se vršile najosodnejše premembe, v kateri je izvil severni napadnik žezlo svetovnega gospodstva iz rok doslej carujočemu Rimu, bilo je tudi za našo sedanjo domovino vihar na dôba. Kruti boji so se bili takrat na tej zemlji, in le oni si je bil svest življenja, ki si je našel zavetišča pod visokim, nepremagljivim zidom. Taka zidovja so na Gorjancih v skalovju, na Sv. Gori nad Savo, v Gradcu na Štajerskem, pri Sv. Štefanu nad Vranjem. Vse pa, kar se dobi v teh utrdbah, je rimsko, ne slovansko. Slovani so prišli v naše kraje — tako pišejo navadno — še-le v 6. stoletju. — Nedvomno pa je stanovalo tukaj že poprej več rodov.

Iz časa mostiščarjev (Pfahlbauer) sem dobil na gradišču Mladovini pri Guntah (Krško) več stanovanj, v njih črepine iz istega časa, kladiva iz jelenovih rogov in meč, čisto jednak, kakor so jih našli na ljubljanskem barju. Razven tega sem dobil še prazgodovinski novce, ki ima na jedni strani čudno glavo, na drugi pa žival, kakoršnih sedaj več nimamo. Grobovi pa se doslej niso našli. Bili so ti rodovi tam do konca četrtega stoletja; še-le za cesarja Konstantina so rabili rimske novce.

Tudi pri Malnicah ob izlivu Krke so bila taka prazgodovinska stanovanja, in v njih nahajamo stare keltske ostanke. Posode so jako lične, a narejene vse z roko. Trupla so samo sežigali, v jami so potrosili pepel po tleh, nanj pa postavili posode in kako reč iz ostaline pokojnikov. Tukaj sem našel tudi gomilo, štiri metre visoko in več metrov široko. Pri kopanju se je odkrila dober meter debela plast samega pepela, pomešanega z ožganim železjem in črepinami lepих posod. Izvestno je tu pokopana velika množica vojakov, zakaj dobé se le ostanki moških oseb, prav nič ženskega lepoticja. Tu sèm, k iztoku Krke, pripeljali so se drugi rodovi po Savi, spopadli se z domačini, in ubite tovariše je potem vsaka stranka pokopala v takih ogromnih grobih. Pri Malnicah so se našle tri take gomile, pri Borštu dve.

Znamenito prazgodovinsko stanovanje je Stari Grad nad Sv. Križem pri Kostanjevici. Bil je v srednjem veku res gradič zgoraj, in nihče ni mislil, da bi bil starejši. Preiskal sem ga pred dvema letoma. Na hribu, s katerega se očesu odpira krasen razgled po planjavi, je močna trdnjava, sedaj že razvalina, okoli nje dvojen nasip in globok jarek, tako, da je še dandanes nemogoče priti od

vshodne strani gori. Ta utrdba je stala gotovo že tisoč let pred Kristusom, in stanovali so v njej Kelti, pozneje Galci v laténski dôbi. Nahajajo se pa ostanki tudi iz rimskega gospodstva, in reči smem, da je bil Stari Grad naseljen v vseh dôbah. V vinogradu blizu tam so našli velikega, 18 stotov težkega leva iz rimske dôbe. Sedaj je v ljublj. muzeju.

Znamenito pokopališče je bilo tudi pri Sajevcu na ravnini poleg Krke. Nekdaj so rasli tam hrasti, sedaj ima Krška grajščina tam travnike. Štirinajst gomil so tu nanosili prastari prebivalci. Posestniki so pa hoteli tla poravnati, razkopali in odvozili so mnogo gomil in pokončali tako mnogo zanimivih starin. Čudno pa je, da so stanovali ljudje na drugi strani Krke nad Slinovcami in nosili mrličé čez četrte ure daleč onstran Krke sežigat in pokopavat.

Kjer stoji sedaj Kostanjevica, ni bilo prazgodovinskih stanovanj, nahaja se tam le kaj malega iz rimskih časov.

Vrh Gorjancev, jedno uro nad Mehovim, stala je keltska naselbina z nasipom. Zgoraj na pašnikih je tudi več grobov, a mrličé v njih so pokopani nesežgani. Ti grobovi so prav revni. V peščenih gorskih tleh sem dobil še kosti mrličev, a nič lepoticja, le pri enem mrliču pisker.

Cetrte ure od Rake ob cesti proti Rovišču je veliko keltsko stanovanje, ki meri 1500 stopinj v obodu. Kmetje, ki imajo tam njive, našli so posamezne grobove, jeden je našel bronasto čelado, katero so pa vaški otroci razbili pri igri.

Kelti v svojih visokih, močnih trdnjavah so se čutili proti Rimljanom precej samostojne in se večkrat uprli. V drugem stoletju so jih Rimljani prisilili, da so zapustili utrdbe in prišli v dolino, kjer so jih lože strahovali.

Privaditi so se morali rimskim šegam tako, da se grobom iz drugega in tretjega stoletja težko pozna, ali so v njih pokopani Rimljani, ali rimski podvrženci.

Veliko grobišče je bilo pri vasi Ro-
višče, od koder je dobil dvorni muzej
mnogo lepih keltskih igel in zapestnic.
Grobišča so jako pogosta, posebno na
višinah; najznamenitejša so: pri Osred-
ku, v gozdu Boštanjске grajščine, na
Habanjci, Orlini, Cerovem Bregu in v
hosti Dobravi, katero je pa razkopano
in skoro uničeno, ker so kopali v njem

sipo. V velikem keltskem grobišču pri
Zasapu pri Cerkljah ob Krki v ravnini
sem odkopal kakih petdeset grobov, v
katerih sem našel cela trupla pokopana,
ne sežgana. Našel sem še vse kosti in
zraven dobro ohranjene starine. Gro-
bišče z lepim razgledom je na gori
Ljubno na Štajerskem, jedno uro od
Krškega. Obod mu meri več, ko štiri
tisoč korakov, in zavarovano je z vi-
sokim nasipom. Najlepše izkopine od
todi hrani graški muzej in dvorni muzej
na Dunaju.

Fran Cegnar.

(Spisal *dr. K. Glaser.*)

(Konec.)

Marljivo je gojil Cegnar
tudi pripovedno stroko lepo-
slovja, dasi tudi tukaj bolj
kot prelagatelj, kakor kot
izvirni stvaritelj. Malo znano
je v tem obziru njegovo
prvo delo:

Zgodbe in povesti, polne lepih
naukov za otroke pa tudi za odrasene
ljudi. Spisal Tiln Jaiz. Poslovenil po
šestindvajsetim natisu Franc Cegnar.
V Ljubljani 1849. 8. 172.

Poleg pripovedij obsega knjiga tudi
nekoliko nasvetov, kako je treba sno-
vati šole na kmetih, kako varovati
zdravje itd.

Na to je posnel po »Triester Zeitg.«
l. 1854. (Zwei Sultans-Wittwen) povest
»Kiošica« (v »Glasn. Slov.« l. 1859.)
in po Mihalu Grabowskem: »Koli-
ščina in stepe«. Koliščina ali koli-
jewščizna se je zvala poslednja vstaja

ukrajinska leta 1768. Povest živo riše
maloruske stepe in zgodovinske spo-
minke. Povest je ponatisnil leta 1884.
J. Krajec v Novem Mestu.

Najobširnejša in najbolj znana je pa
Babica. Obrazi iz življenja na kmetih.
Spisala po češki Božena Nemcova. Po-
slovenil France Cegnar. V Celovcu
1862. 16. 300. Natisnil J. Leon. (Cvetje
I. seštka, III. zv.) — II. natis »Narodne
Biblioteke« XIII.—XVI. snopič. Novo
Mesto 1884. 16. 414. J. Krajec.

V marsičem so si jednake razmere
češke in slovenske, posebno gledé na
življenje na kmetih; radi tega je dobro
došel Slovencem prevod tega v pro-
stem zlogu spisanega češkega izvirnika.
Delo je bilo torej za Cegnarja lažje;
dozdeva se nam, da slovenska »Babica«
ni tako dovršena, kakor so prevodi
Schillerjevih del, ker se je v teh izražo-
vala Cegnarjeva pesniška individualnost;

dozdeva se nam, da se je premalo gledalo na besedni red v stavkih.

Jako so se mu posrečili njegovi izvirni popisi, n. pr. Trst¹⁾ (večkrat ponatisnjen), »Potovanje iz Pazina v Trst«²⁾; »Iz Trsta v Ljubljano«³⁾

Naravno je, da je takó mnogostransko delujoč pisatelj povedal o raznih slovstvenih predmetih svoje mnenje. To pa je storil z isto odkritosrčnostjo in rezkostjo, s kakoršno se je odlikoval kot slovenski rodoljub tudi v društvenih in javnih razmerah. Ostro je ocenil prvi del J. Macunove krestomatije⁴⁾ jugoslavjanske (Cvetje slovenskega pesništva, Trst. 1850); pohvalil Danjkove pesmi⁵⁾; pohvalil in pogrjal Razlagovo »Zoro« in »Zvezdice«⁶⁾ radi mešanice, v kateri so pisane, in radi nedoslednosti, zahteval z Levstikom vred ostro kritiko⁷⁾, zahteval temeljito učenje slovenščine, da si ustvarimo »parlamentarni jezik«⁸⁾; nasvetoval literarno društvo, ki bi razpisavalo darila za dobra izvirna dela; priporočal »Društvo za jugoslavensko povestnico«⁹⁾, ki bi izdajalo svoje spise v slovenskem, srbskem in hrvaškem narečju; naglašal je, naj kranjsko zgodovinsko društvo, ki »bolj životari, kakor živi«, obdeluje domačo zgodovino v domačem jeziku.

Blizu šest let, počenši od leta 1852. do 1858., je naznanjal in ocenjeval v

¹⁾ »Nov.« 1853, 44—53.

²⁾ »Glas. Slov.« 1858.

³⁾ »Glas. Slov.« 1859. 46—49; 73—76.

⁴⁾ »Slov.« 1850, 20; Protiodgovor Macunu »Ljublj. Časnik« 1850, 32.

⁵⁾ »Ljublj. Časnik« 1850, 132.

⁶⁾ »Ljublj. Čas.« 1851; Na Razlagove ugovore v »Bčeli« 1852, 32, oglašil se je v »Nov.« l. 1852; Kako je treba delati napise »Nov« l. 1852., 81.

⁷⁾ »Glas. Slov.« 1858, 73. 135—9.

⁸⁾ »Nov.« 1861, 386.

⁹⁾ »Koled.« 1852, 32; to priporočilo je s priznanjem ponatisnila »Slov. Bčela« 1852, 28.

»Novicah« v oddelku »Slovanski popotnik« nove slovenske in slovanske knjige. Z novim letom je »Slovanski popotnik« prijel za palico in šel k »slovanskim bratom na Jugu in Severu. . . S potnim listom v roki bo prestopil austrijsko mejo, ogledal skalovito zemljo Černogorcev in prebral grobo-pise na osodopolnem Kosovem polji . . . Poiskal bo grobove slavnih mož in se nad njimi zjokal . . . Vse, kar bo tu pa tam imenitnega zapazil, ali kar bo od drugih slovanskih popotnikov slišal, bo skrbno v svojo knjigo zapisal in »Novicam« naznanil.«

Dobro vedoč, da je Slovencem razven pisateljev treba tudi takih mož, ki jih brané in zastopajo pred svetom, bavit se je skoro štirideset let tudi z javnimi vprašanji in opravili; v tretji dôbi, od leta 1866. do smrti, tedaj blizu četrto stoletja, so te stvari zanimale pesnika tako močno, da je poleg narodnega zagovornika skoro popolnem utihnil pesnik: takih mož je krvavo potreba ob mejah slovenskih.

V časnikarsko šolo je hodil v mladih letih v Ljubljani, izdavajoč časnik: »Slovenija« 1850, 1—26. III. tečaj. Vredoval Fran Cegnar, izdajatelj in tiskar Jos. Blaznik.

Po Marnovem mnenju je v tem letniku sestavek: »Pad Carigrada« Cegnarjev.

Fr. Malavašič, ki je uredoval list: »Pravi Slovence«, povedal je včasih slovenskim pisateljem in domoljubom katero zasoljeno; radi tega se je Cegnar v Sloveniji l. 1849. z njim ponorčeval, da je Miklavževega večera parkelj hotel vzeti »Pravega Slovenca«, da ga pa še hoče pustiti do novega leta, takrat pa mu gotovo odzvoni! Vsled čudne ironije pa je potem naslednjega leta sam kot glavni pomočnik Melcerja, urednika

»Ljubljanskega Časnika« »slovo jemal od bralcev«, češ, da so pešale in pešale njegove moči, ker mu je manjkalo studenca, iz katerega bi mogel zajemati vir življenja; . . . nobeden mu ni prišel na pomoč, nobeden »opešanemu pod pasho segel«.

Ko bi se bilo v Avstriji vzdržalo ustavno življenje v letu 1849. ali 1850., morda bi se bil Cegnar popolnem posvetil javnemu delu, bodisi kot časnikar, bodisi kot narodni zastopnik; časi absolutizma so ga ohranili pesništvu. Ko je pa omenjenih troje del Schillerjevih dal na svetlo, poprijel se je l. 1866. navdušeno časnikarstva. V »Ilirskem Primorjanu« je pisal l. 1866. o prihodnji avstrijski politiki, o slovenstvu v Trstu; v »Primorcu« l. 1867. o Trstu z okolico, o dualizmu, o jeziku v šolah in uradnih, o Slovanski Avstriji, o volitvah v mestno svetovalstvo.

»Edinosti« je od l. 1876. bil glavni sodelovalec in Viktorju Dolencu desna roka. Ti omenjeni trije listi so bili za časa njegovega sodelovanja pisani v lepi slovenščini. Posameznih člankov seveda ni môči navesti, omenimo vsaj te-le: Častitko Gosp. dr. Ivanu Bleiweisu k

sedemdeseti obletnici 19. oktobra 1878. (»Edinost« 1878, št. 22) in jako lep uvodni članek »1283. Carniola 1883.« (»Ed.« 1883, 55) in ganljiv nekrolog † Fran Levstiku (»Ed.« 1887, št. 93).

Bil je Cegnar mož plemenitega značaja in moškega srca. Kakor poroča »Edinost« št. 15. v uvodnem članku: »Káko bodi rodoljublje«, »obračali so neredkokrat odločilni krogi do Cegnarja ne baš prijazno pozornost; čestokrat je moral nastopiti trnjevo pot, — da se opraviči, a ostal je dosledno isti Cegnar po viharju, kakoršen je bil pred viharjem.«

Dalo se mu je menda nekdam na izbiro, ali pusti zanimanje za javne stvari in pisateljstvo, ali pa kruh: takrat so se pač bojevala v duši njegovi nasprotna čuvstva, ljubezen do domovine ni bila manj močna, nego do rodbine, vendar se mu ni takrat zgodilo nič hudega.

Kar Gregorčič poje o Jurčiču, velja tudi o Cegnarju:

Postavlja domovina cela
Na grob Ti spomenik kamén;
Pomnik Tvoj prvi Tvoja dela,
Ki vek ne vniči jih nobén!

Na jutrovem.

(Potopisne in narodopisne črtice. Spisal dr. Fr. L.)

(Dalje.)

otniku s severnih krajev dene jako dobro, da vidi meseca februarja prirodo že vznujeno, trate zelene, vrtove obdelane in polne cvetja. Tako nas je razveselil mali vrt, ki ga imajo frančiškani aleksandrijski v ulici »Mo-

harrem Bey« poleg prijazne cerkvice. Prijazno se blišči cerkvice med drobno-listnatimi akacijami, vljudno te pozdravlja pohlevni in postrežljivi brat čuvaj, ki je še cerkovnik in vrtnar ob enem, kakor na domača tla stopiš v svetišče, a ko si si ogledal delo pobožnosti, pogledaš na vrtu delo marljivega

gospodarstva. Kajpada, bornim menihom ne more biti vrt samo v zabavo, dajati mora tudi vsakdanjega kruha, ker ga jim ne režejo radodarne roke dobrih katoličanov. Videl sem pa, bodisi tukaj, bodisi v drugih zavodih frančiškanskih, da veje v teh redovnikih krepak duh, da živé in ne životarijo, da umevajo jako dobro svojo nalogo in jo tudi dosledno zvršujejo.

Ker je Aleksandrija izmed najvažnejših trgovskih mest, potrebuje tudi železnice. Vozeč se po ulici Moharrem Bey pridemo kmalu do tiste proge, ki je narejena proti Kájiri. Ne daleč od tod je kolodvor za to progo, ki je najvažnejša, zakaj na njej je jako živahen promet. Ne samo proti Kájiri gredó potniki in blago po tej progi, ampak tudi proti Suecu, ker je ta pot po suhem mnogo krajša, kakor po morju in sueškem kanalu z ladijo. Druga, tudi znamenita proga je proti Ramli, od koder gre naprej proti Rosetti: ta je na severni strani mesta blizu morja in ima svoj kolodvor. Jako rabljena proga gre na levi strani kanala Mahmûdiye na aleksandrijski molo, to je na dolgo, umetelno narejeno črto suhe zemlje, ki se poteza v morje. Molo je deloma za brambo pristanišča, deloma za olajšanje skladanja in nakladanja. Od tod gre kratka proga proti gradu Meksu in mareotskemu jezeru. — V obče smemo reči, da je spodnji (severni) Egipet dobro preskrbljen z železnimi črtami, zakaj jako na gosto se razprostirajo po lepi planjavi, katero objema Nil s svojimi vejami. Pa o tem bomo govorili pozneje, sedaj idimo naprej po Aleksandriji.

O aleksandrijskem ozidju, katero brani mesto proti jugu — torej na suhi strani, pač ni da bi govoril, dovolj je, da smo je omenili. Ko smo stopili skozi moharrem-beyska vrata (porte de Moharrem

Bey), tedaj smo zopet v notranjem delu mesta. Krasne hiše, živahno gibanje po ulicah, drdranje vozov — vse to je večinoma, kakor po naših mestih. Najdaljša ravna ulica gre skozi mesto od zapada proti vshodu in se imenuje »ulica rosettskih vrat«, ker se končuje pri omenjenih vratih; posebnostij ne nahajamo ob njej. Tudi o trgih, katere prehodimo, ali čez katere se vozimo, ne morem povedati znamenitih rečij. Vendar omenjam, da mi je bil zlasti jeden trg sredi mesta zaradi krasote posebno všeč. Imenuje se navadno »konzulski trg (place des consuls)«, pa tudi »trg Mehemet-Alijev«. Ni velik, a ima lep, gladek tlak, hiše okrog pa se bliščé od lepote; vse je snažno, da se pozna evropska skrb in marljivost. Sredi trga se dviga ponosno na visokem stojalu kip Mehemet-Alija kot konjika. Dva vodnjaka z okusnimi nasadami krasita ta najlepši del mesta. Vidi se pa prav tukaj znamenje — velikega bogastva. Saj je v Aleksandriji bogastvo doma. Trgovina donaša trgovcem milijone, in ko bi kdo hotel obiskati vse milijonarje tega mesta, imel bi mnogo opravila.

Ko se tako oziramo kot pravi novinci okrog, obstane naš voz, in mi še opazili nismo, da smo prišli do trga pred katoliško cerkvijo.

Zanimiva pot je v Aleksandriji na »Grad«, kakor bi rekli v ljubljanskem zmislu, ali na trdnjavo Napoleonovo, »Fort Napoleon«. Od katoliške frančiškanske cerkve se gré proti večerni strani, pa ne daleč. Prekoračimo »ulico sestrâ« (rue des soeurs), ki je široka, in še neko drugo, imenovano »rue d'Anastasie«, pa smo pod nizkim gričem, ki je višji, kakor oni, na katerem je Pompejev steber. Tako ubožnih človeških bivališč dotlej še nisem videl, kakor je nekaj kolib tu spodaj ob griču.

Prav zares ne morem natančno povedati, kaj je bilo za streho, ali so bile neke kože, ali kaka druga navlaka; za zid so opravljale službo neke razbite deske; vrat ni treba nič in tudi oken nič v takem stanovanju; tla je pa naredil sam Bog, ko je ustvaril zemljo. Pozneje sem videl še drugačne človeške brloge, a ta se mi je vtisnil posebno krepko v spomin! Tu notri se zdi, da je prostor za oglje, za nesnago: a vendar bivajo in živé ljudje tako, kakor v palačah polnih marmorja, zlata in svile. Čitatelj si misli prav težko, kakšna so nekatera jutrovska bivališča. Pri nas bi rekli, da so za živino preslaba. No, ni težko razlagati si, zakaj se ubožni ljudje tako malo trudijo za primerno stanovanje. Živé namreč skoro vedno pod milim nebom, bodisi da delajo, ali pa postopajo. Moški na jutrovem niso vajeni bivati doma drugače, kakor po noči. Torej jim je dom le postranska stvar, glavna pa gibanje na trgu, na ulicah, v delavnicah, »pri mestnih vratih«, sploh tam, kjer se shaja mnogo ljudij. Toda še neki drug vzrok je, zakaj imajo ljudje radi uborno stanovanje: tisti vzrok je strah pred davkarjem, o katerem bomo pozneje govorili.

Na »Gradu« nas ne zanima tako utrdba, kakor lepi razgled, ki se tukaj razvija res krasno pred očmi. Vidi se skoro vsa Aleksandrija, пристanišče, vidi se daleč tje po morju, zato je tukaj tudi priprava, s katero se daje znamenje o prihodu ladij. V mali koči je čuvaj, ki ima dolg daljnogled — kdo vé, koliko časa opravlja tukaj to službo, zakaj prav po starem kopitu je narejen —, s katerim ogleduje prihajajočo ladijo, katerega pa tudi potniku pokaže, ako ga mika ž njim gledati v daljavo. Posebno mično je ogledovati

gibanje v pristanišču, mogočne ladije in pa polotok »Ras-et-Tin«, ki sega kakor rog na levo stran precej daleč v morje. Na tem polotoku je arzenal, egiptovska vojašnica in posebno lepa palača egiptovskega podkralja ali kediva. Dasi ni nemogoče priti vanjo, vendar je nisem videl od blizu in znotraj, kar mi je še sedaj žal. Kraj je res divno lep in tukaj bivati v lepi palači — mislim, da ni nikaka pokora.

Ta hrib je jako pripraven za brambo mesta. Zato je umevno, zakaj ga je Napoleon I. utrdil in pripeljal sem gori francoske kanone. Če tudi je Napoleon že davno strohnel, vendar živi ime njegovo na tem hribu. Morebiti bi bil storil več dobrega kot egiptovski kralj, kakor je kot francoski cesar.

Ob lepem vremenu je vredno truda, da gre potnik ogledat si aleksandrijske katakombe. Posebno tistega zanimajo, ki je že videl rimske katakombe. Znano je, da so katakombe podzemski pokopališča. V Rimu so se zbirali prvi kristijani v njih tudi k božji službi, ker so jih preganjali pogani. V Aleksandriji je zasvetila prav tako zgodaj sveta vera, kakor v Rimu; učil jo je evangelist Marko, ki je bil učenec in spremljevalec sv. Petra. V Aleksandriji so bili sloveči škofje, zlasti sloveča je bila tukajšnja krščanska šola, v kateri so se s posebno skrbjo pečali s svetim pismom. Pa tudi v Aleksandriji so večkrat kruto preganjali kristijane: kaj je torej bolj verjetno, kakor da so si pomagali s podzemskimi prostori, v katerih so pokopavali mrlične, pa se tudi zbirali k božji službi. Na večerni strani Aleksandrije, v kraju, ki se imenuje Gabarijeh, razprostirajo se ob morju precej mehka kamenita tla, ki se dvigajo polagoma v breg in imajo že po prirodi nekatere votline, ker jih izpira

morje. Tukaj je bilo jako pripravno za izkopavanje in izsekavanje jam, zato so narejali kristijani grobove in podzemске prostore za shajanje. Toda pogledjmo, kakšni so neki!

Po raznih, ne preveč kratkih ulicah podvizamo se do »starega mosta«, po katerem prehodimo kanal Mahmûdîje. Onstran kanala srečamo zopet ubožne in zamazane kočе, mnogo nesnage in na pol nage otroke. Kmalu smo dospeli do nizkega griča, pa ob enem tudi že zagledali poredkoma votline, narejene v mehke apnencu. Na prvi pogled se prepričamo, da so bili tukaj grobovi. Narejeni so vodoravno, tako, da so mrliča vanje porinili, kakor poriva čebelar panje v čebelnjak. Gredoč naprej se dvignemo na hrbet onega griča, prekoračimo nekoliko peščenega sveta, potem pa smo kmalu na skalnatih tleh. Sivo skalovje se prostira daleč ob morskem bregu; dasi je razjedeno in valovito, vendar ni strmo, in lahko se hodi po njem. Kjer so nižja mesta, tam se je nabralo mnogo peska; tu pa tam hoče pognati kaka rastlinica, a hitro usahne. Morje šumi ob bregovju, njega valovi prihajajo in odhajajo, puščajo pa na bregu razno drobnjav. — Tak je kraj, kjer so aleksandrijske katakombe. Pridemo namreč, gredoč ob bregu, do izsekanih globin, štirivoglatih jam, okrog katerih so narejene manjše votline. Lahko poskočimo v jamo in si jo ogledamo. Odprtina v grob je blizu taka, kakor je narejena v kmečkih kuhinjah za v peč. Tu pa tam je grobna odprtina tudi petvoglata, tako, kakor se vidijo od sprednje strani naše mrliške rakve. Čim dalje gremo, tem raznovrstnejše jame, tem obilnejše votline se nam kažejo. Ker je kamen mehak, sesulo se je mnogo in razpadlo v pesek, nekaj je izpral dež, mnogo so pa pokončali

ljudje, zakaj mohamedanci ne spoštujejo tega, kar je sveto kristijanom. Zato je na nekaterih mestih poznati samo nekaj podolgastih jamic, drugo je izbrisal čas, boljše kamenje rabijo za stavbe.

A nahajajo se tudi večje votline, v katere se gre precej nizko v tla. Bili smo v kakih dveh takih pravilno narejenih jamah, katere bi imel kdo na prvi pogled za kapele ali podzemске cerkve. V jedni so bili ob steni celó nekaki izsekani stebri — pa majhni, in tri dolbine ali okna, narejene — človek bi dejal — za oltarje. A ne bi trdil, da je bila tukaj kapela, ker tista okna niso obrnjena proti jutru, kamor so obrnjeni po navadi krščanski oltarji, marveč proti večeru. V nekaterih jamah se dobé še za silo ohranjene stopnice, v jedni je stala na dnu voda.

Če ogledujemo posamezne grobove v egiptovskih katakombah, kaže se nam podobnost med njimi in starimi grobovi po sveti deželi. To umevamo lahko, ker sta si deželi bližnji in so prvi kristijani deloma posnemali tudi pokopavanje judovsko. Kdor si je ogledal tako imenovane »kraljevske grobe« pri Jeruzalemu — velikansko delo prve vrste, o katerem bomo govorili ob drugi priliki — ta vidi v aleksandrijskih katakombah isti načrt, seveda v manjši meri. A prav v tem se ločijo egiptovske katakombe od rimskih. V rimskih je veliko grobnih oddelkov, veliko stanic združenih s podzemskimi hodniki v jedno skupino, dejal bi, tako, kakor ima krt svoje poti ali hodnike pod zemljo sem in tje, na desno in levo. V rimskih so res pravi labirinti pod zemljo, nekak mrtvaški svet, kateremu se čudi po pravici, kdor ga ogleduje v prvič. A pri Aleksandriji so le posamezni kosi ali posamezna grobišča, ki so ločena med seboj, posamezne jame,

z manjšimi grobnimi votlinami na okrog. Tako grobišče imenujemo znanstveno »hypogeum«, t. j. podzemski prostor. Zanimivo je, kar je našel l. 1864. Karol Wescher na tem kraju. Dvajset stopnic je vodilo v štirivoglato dvorano; na levi je bila izbočena v polkrogu (kot apsida), na desni pa je imela hodnik z dvema vrstama grobnih votlin. Stopnicam na-

sproti je bila druga grobnica (grobna dvorana) s tremi vdolbinami na treh straneh. Prvi prostor je imel po stenah zanimive slike, n. pr. Zveličarjev čudež s kruhi, ženitbo v Kani. Nad tretjo sliko je bil ta-le nadpis: ΤΑΣ ΕΥΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΧΥ ΕΣΘΙΟΝΤΕΣ, to se pravi: »Blagoslove Kristusove jedoči«, kar pomeni to, da so tukaj zauživali blagoslovljeni

Egiptovski prevodniki. (Po fotografiji.)

kruh z vinom ali sv. obhajilo, ali da so opravljali sv. mašo. Oni izbočeni kraj (apsida) je bil prirejen — kakor po vseh starih svetiščih — za duhovščino. Med podobami druge grobnice je bila zanimiva slika Device Marije, ki je imela pod nogo dve kači. Spodaj je bil podpis nekoliko že zbrisan, ki se je dal zanesljivo čitati kot $\chi\rho\iota\sigma\tau\iota\text{ANQN}$

ΕΛΙΗΣ, t. j. upanje kristijanov. (Torej je v tem dokaz, da so kristijani takrat verovali v Marijino brezmadežno spočetje). Jdnake slikarije so se dobile tudi drugodi.¹⁾ Splošno mislijo, da so te katakombe iz konca tretjega in iz začetka četrtega stoletja. Žal, da prav

¹⁾ Wetzer u. Welte's Kirchenlexikon, II. A., pod »Katakomben«.

Idrija: pogled z južne strani. (Po fotografiji.)

tistega grobišča nisem našel, katero sem tu - le navédel; slišal sem pa, da je neki slikarija že skoro izginila. Potikajo se namreč po teh jamah razni ljudje brez dela, kateri so razpraskali in razdejali, kar je od davnih časov ostalo zakrito in ohranjeno. Kristijanu dene jako dobro v srcu, ko gleda tudi tukaj spomenike nekdanjega krščanskega življenja in priče za neizpremenjeno katoliško vero.

Katakombe se raztezajo jako daleč proti večeru. Žal, da ni bilo časa za natančnejše preiskovanje. Videl sem, da se niti potniki, niti domačini ne zanimajo dosti zanje, in zato zna malokdo prav razkazati vse posameznosti. Kdor pa hoče sam v prvič vse preiskati, potrebuje mnogo časa. Skoro gotovo bode moč časa premenila polagoma ta kraj tako, da bodo potomci samo še čitali o aleksandrijskih katakombah.

Na višini onega brega, ob katerem so katakombe, vidi potnik mnogo mlinov na veter. Tudi ti mlini so nekako resnobnih obrazov, kolesa se sučejo počasi — oznanjujoč, da se vse vrti, vse giblje; sedanjost se pogreza in preminja v pre-

teklost, nič ni stalnega, nič trdnega bitja.

Gredoč nazaj proti mestu kreneš lahko bolj na desno roko in vidiš prostor, kjer so pokopavali še pred Kristusom mrličé, tudi oni prostor, na katerem so bile konjske dirke (Hippodromos). Dandanes se vidi le še kak kos razbitega stebra.

Po ulicah vidimo povsodi kaj novega. Na zapadni strani mesta je mnogo delalnic krojaških, čevljarskih, mizarskih, strgarskih, vse so — rekel bi — na pol pod milim nebom, na pol pod streho. Tako »javno življenje in delovanje« se mi je zdelo prijetno, vsaj prijetnejše nego je naše življenje in bivanje v zaprtih sobah. A nekaj mi ni bilo všeč — : jutrovske mesnice. O snažnosti je tako odveč, da bi govoril; saj taka drobnjav, kakor prah, male mušice, nekoliko smradú niso za poštev. Toda ravnanje mesarjevo, n. pr. otipavanje, premetavanje po umazanih deskah, rezanje, trganje, kakor bi bile cunje — to ni preveč okusno. Kajpada se godi tako le v ubožnejših delih mesta, kjer se ponuja meso ovčjega značaja.

(Dalje.)

S l o v s t v o .

SLOVENSKO SLOVSTVO.

»**Levstikovi zbrani spisi.**« (Konec). Pred seboj imamo dva zvezka, katera podajeta Levstikove poezije. I. zvezek obsega: Uvod — Pesni — Ode in elegije — Sonete — Romance, balade in legende. Pridejan je »Tolmač«. V II. zv. so: Otročje igre v pesencah — Različne poezije — zabavlje in pušice — Ježa na Parnás — Ljudski glas — Kraljedvorski rokopis. Dodan je »Tolmač«.

Kakor so v Levstikovih poezijah pesmi različne po vsebini, tako so tudi po obliki in po vrednosti. Ne upal bi se reči, da je Levstik

rajši obdeloval jedno polje poezije, nego drugo. Res je z dušo in telesom vnet za erotične pesmi, a jednako krepak je v odah in elegijah, odličen v romancah in baladah, nepresežen v drobnih otročjih pesemcah, in poleg tega vedno pripravljen za grajanje in zbadanje. Tudi v obliki je precej raznovrsten, dasi ni Levstik nikdar koval umetnih oblik, ampak peval tako, kakor se mu je pevalo najlože. Da, celó po vrednosti je med posameznimi proizvodi velik razloček: od navadne, vsakdanje in na mislih revne zaljubljenke nahajamo razne stopinje do veličastnih spevov klasične veljave. Bil je tudi oče teh pesmij, Levstik sam, čuden mož: pod trdo skorjo je bilo dobro srce, a to srce je bilo premenljivo,

danes kipeče v ljubezni, jutri sršeče od nevolje. Take so pesmi. Pomniti tudi moramo, da so iz dolge dōbe štiridesetih let; iz nestanovitne in motne, toda krepke mladosti, iz bojvite moške dōbe, in iz poslednje, mirne in najsrečnejše dōbe pesnikove. Vendar se vidi v vseh jeden značaj. V vsebini je ta jednotni znak: teženje po sreči in popolnosti, pa boj z raznimi nedostatki življenja, boj z vsemi navideznimi vrlinami, ki se hočejo javno prodajati kot pristno, dobro blago. V obliki pa je značaj pravilen, bogat, naroden jezik, ki naj izraža pesnikove misli natančno, raznovrstno in lepo. Kajpada se ritmu in rimam večkrat uklanjajo besede proti doslednosti in čisti pravilnosti.

Tak se nam kaže Levstik-pesnik, ko ga gledamo sedaj kot celotni predmet ali pojav na književnem polju. Kakor hvalijo (Börne i. dr.) nemškega Lessinga, da ima res poseben, individualen zlog, bogat pa pravilen jezik, in da se izraža v njegovih spisih krepak in moški značaj, tako smemo tudi Levstiku brez pomsleka privedati jednake vrline. Čitatelj dobiva v njem misli, (kako prazni so mnogokrat v tem oziru pesniki!) in uči se pri njem kot mojstru jezika tudi govorice, kakoršne drugodi ne najde. Kolikor morem soditi, nima noben slovenski pisatelj, zlasti ne pesnik, tako bogatega jezika, kakor prvak Levstik.

Pravična kritika ne sme zamolčati (poleg omenjenih splošnih stvari), da so nekatere pesmi celi zbirki (pa tudi manj razsodnim čitateljem) v škodo, ne v prid. Take, kakoršne so: Najslajša služba, Blažena ljubezen, Bogoslovec (kaj pa je tebe treba biló?) imenovati se morajo npravno nedostatne. Pesem naj ne žali uhá, tudi ne srcá, najmanj pa Boga! Pesnik je z življenjem in z besedo v poslednji dōbi pokazal, da ne odobruje marsičesa iz prejšnjega pesnikovanja. Slišali smo, da je bil natančen in oster tudi proti sebi, kakor poprej proti drugim. Ko bi bil izdal pesmi on sam, izvestno bi bilo izostalo nekoliko tega, kar nam v tej zbirki ne ugaja. Seveda, urednik si je mislil: »Nate ga, kakoršen je bil, ne, kakoršen je morebiti naposled hotel biti!«

Gospod urednik je dodal vsakemu zvezku tolmača, v katerem pojasnjuje svoje urejevanje, početke in posameznosti nekaterih pesmij. V obče smo našli v urejevanju veliko natančnost in skrbnost, da se na delu poznajo njega leta. Da se pa z načelom zbiranja ne vjemamo, povedali smo dovolj. Neko pravilo pravi: Bonum ex integra causa, malum e quovis defectu. Nekaterim se zdé celó madeži vélikih mož lepi, nam ne: marveč, čim bolj koga ljubimo, tem bolj obžalujemo njega napake.

Še nekaj! Jako vneti kupci takih knjig so dijaki, tem bolj, ker se jim priporočajo v šoli; deloma so dijaki skoro primorani kupovati nekatere pesnike, ker morajo v šoli iz njih deklamovati. Prav v ta namen so Levstikove poezije nesrečno urejene; po svoji vesti jih ne more in ne sme noben vzgojevalec priporočati ali v roke dajati mladini, niti 1. zvezka, niti drugega

(zaradi cinične »Ježe na Parnás«). Za mladino treba čim najprej skrbno »izbranih« Levstikovih pesmij. »Zbrani spisi Levstikovi« so najprej za slovenske slovstvenike, pesnike in pisatelje: njim bodo v korist, za svarilo in nauk.

Dr. Fr. L.

»**Pomladni glasi**« posvečeni slovenski mladini. II. Uredil Anton Medved. V Ljubljani, 1892. Založil Cirilski. Tisek »Katoliške Tiskarne«. 12°. Str. 100. Cena mehko vez. zv. 20 kr., trdo vez. 30 kr. — Lanski »Pomladni glasi« so ugodno zazveneli Slovencem, in to je vzbujalo mladim izdajateljem in pisateljem, ki so vsi ljubljanski bogoslovci, veselje in srčnost, da so izdali tudi II. zvezek. Bodisi v vsebini, bodisi v obliki nahajamo ono treznost in skromnost, ki se spodobi izdajateljem, ki pa to delce ob enem diči in priporoča, in je najboljši porok za napredovanje. Pesmi, povestice, dva dramatična prizora — vse je dokaj živahno, mično, za mladino hkrati poučno. Poleg malenkostij, na katere opozarjamo, n. pr. da je telovnik bolj primeren »prsim« nego »prsom« (str. 40.), da je bolje: »ni mu nič pomagal«, nego »ničesar pomagal«, svetujemo tudi, naj pišejo pisatelji III. zvezka rajši *u* v lokalu za mehkiimi soglasniki, nego *i*, da ne bode medvedu treba nesti ovce v »gobcu«, a kapljam kapati po »lici« (str. 41). A to le mimogredé! Sploh pa sodimo, da so »Pomladni glasi« res veselo pomladno znamenje v našem malem slovstvu, in da pride kakor vrlemu uredniku-pesniku, tako tudi spretnim pisateljem-sodelovalcem za pomladjo tudi jasno poletje in bogata jesen v slovstvenem delovanju.

Dr. Fr. L.

HRVAŠKO SLOVSTVO.

Knjige „Matice Hrvatske“ za leto 1891.

»**Poviest srednjega veka.**« Po najboljim piscima izradio Franjo Valla. Prvi dio. Od selitbe narodá do Karlovića u Franačkoj (375—687). Sa kartom toga razdoblja. Stranij XIX. + 337. Zagreb 1891. Knjižarska cena 2 gld. 50 kr. — V redu Matičinih zgodovinskih knjig prišel je na vrsto tudi razvpiti srednji vek. O malokaterem predmetu so misli tako različne, nazori tako nasprotni, kakor o zgodovini srednjega veka. Površnemu in neveščemu učencu, ali slobodno rečemo, tudi pristranskemu učitelju se zdi srednji vek kakor pusto polje, kjer srečavaš same čarovnice, nevedneže in divjake, ali kakor mračen labirint, kateremu ne moreš priti nikdar do kraja. Kdor pa stopi v ta čudni svet brez predsodkov, s prižgano lučjo, ki se zove »ljubezen do resnice«, vidi srednji vek v drugačnih bojah. — Na razvalinah velikanskega in mogočnega rimskega cesarstva vidi mlade in krepke narode, ki še, kakor otroci, gledajo v skrivnostno in nadepolno bodočnost; v čudnem in strahovitem vrenju, kakoršnega še svet ni videl, srečava velike duhove in zlate značaje, iz katerih odseva navdušenost za vzvišene vzore in največje svetinje človeštva. Poleg tega še domišljavega bralca mika ono čarobno življenje starih vitezov. Kajpada ima tudi srednji vek

razne madeže na sebi, ali ne smemo pozabiti, da je tudi ta zgodovina — zgodovina slabega človeštva.

Srednji vek je dōba mladostnih let evropskih narodov. Kakor se pri posameznem človeku v mladosti polaga temelj njegovemu bodočemu mišljenju in delovanju ter se mu določuje osoda večinoma za celo življenje, tako je tudi pri narodih: zato ima srednji vek velik pomen za evropske narode. — Zatorej smo radovedno odprli 1. zvezek srednjega veka, ki nam opisuje velike izpremembe v Evropi od preseljevanja narodov do konca 7. veka. — Poglejmo pa najprej vire, iz katerih je pisatelj zajemal. Kakor pri prejšnjih zvezkih, tako je bil tudi pri tem za podlago Francoz Duruy, ni se pa pisatelj jedino nanj opiral, ampak je mnogo rabil tudi Weissa in Angleža Gibbona, za slovansko zgodovino pa Šembera in Osokina — vse same imenitne zgodovinarje. Za domačo zgodovino hrvaško je imel pri roki izvrstno Smičiklasovo »Poviest hrvatsko« in Mareticeve »Slavene u davnini«.

Razdelitev srednjega veka je posnel po Duruyu, zatorej ga začenja s preseljevanjem narodov in končuje prvo dōbo s propastjo merovejske dinastije, a pri drugih zgodovinarjih sega prva dōba do Karola Vel. Začetek srednjega veka stavljajo nekateri v l. 476., ko je propadlo zahodno rimsko cesarstvo, Weiss začenja srednji vek z rojstvom Kristusovim, zopet drugi s Konstantinom Vel. Ni dvombe, da je bolje začenjati srednji vek s preseljevanjem narodov, kakor z l. 476., ker prvič je rimsko cesarstvo prav za prav propadlo še-le l. 480., in drugič zaostaja ta dogodek sam po sebi daleč za drugimi, mnogo imenitnejšimi, kateri so ga povzročili, kakor prav pravi Weiss: ... »In potem se zvrne (zahodno cesarstvo) tiho v grob in je brez pomena poleg drugih pretresujočih dogodkov tega stoletja.«

Srednji vek je zgodovina novih evropskih narodov. Le-ti se javljajo sicer že tudi pred l. 375., da, že pred Kristusovim rojstvom (Cimbri in Tevtoni), toda njihovi napadi nimajo velikega pomena za bodočnost Evrope. Še-le v 4. stoletju po Kristusu se začenja hudo vrenje za mejami rimskega cesarstva, ki je odločilo osodo cesarstva in cele Evrope. Prestopivši meje rimskega cesarstva, prišli so barbari v dotiko z rimsko prosveto, krščanska cerkev jih je sprejela v svoje naročje, in z njenim vplivom so nastali novi narodi, nove države, nove uredbe, novo življenje. Primerno je torej, da se stavi preseljevanje narodov kot začetek srednjega veka.

Tvarino prvega zvezka je pisatelj razdelil v tri knjige. V prvi knjigi opisuje propadajoči živelj rimski na zahodu in grški na vshodu, ki kaže vsaj še nekaj življenja; napade divjih germanskih rodov, njih življenje, značaj in ustanavljanje novih barbarskih držav.

Kakor so Germani od severa prihruli in izkopali grob zahodnemu rimskemu cesarstvu, tako se je v 7. veku na jugu v vroči Arabiji pojavila nova sila, ki si je prisvojila južne zemlje

nekdanjega cesarstva in žugala Bizancu — novemu Rimu — in Evropi. V drugi knjigi nam torej pripoveduje pisatelj razširjanje islama, ustanovitev raznih kalifatov, arabsko prosveto in propadanje arabske moči v Aziji in v Španiji. — Ko so se v Evropi nekoliko umirili germanski in drugi rodovi, nekateri pa izginili, prišli so tudi naši pradedje Slovani v svojo novo domovino ter se po malem prerajali pod solncem krščanstva. O njih življenje, značaju, prosveti, veri in preseljevanju govori pisatelj v tretji knjigi. To je jedro prvega dela srednjega veka.

Res so bili to žalostni časi: kri se je prelivala, cvetoča mesta so izginjala, krasna polja so bila poteptana, prebivalstvo deloma pomorjeno, deloma razgnano. Strahotno se je podiralo velikansko poslopje rimskega cesarstva pod udarci raznih divjih narodov, nič se ni moglo upreti surovi sili. Le jedna moč je ostala nesolabljena, — cerkev krščanska, da je postala mati in vzgojiteljica novih, krepkih narodov. — Kratko sicer ali jasno razlaga pisatelj v uvodu in pri posameznih vladarjih važno nalogo in blagodejni vpliv cerkve in njenih poglavarjev, rimskih papežev, na mlade barbare. »Crkva je bila mati vjere, nu i misli i znanosti i umjetnosti« ... »U istinu u ovo doba, kad je samo sila vladala, bio je papa jedini čuvar (varih) moralnih zakona«. (Str. XII.)

Pisatelj obdeluje svoj predmet, ki je sam po sebi precēj zamotan (n. pr. preseljevanje narodov), zanimljivo in primerno širjemu čitateljstvu. Glavno pozornost je obračal na dogodke, ki so se javljali v državnem in društvenem življenju po preseljevanju narodov, prosvetnih pojavov se pa dotika le mimogredé. Res, da je takrat največ veljala junaška desnica, vendar so se tudi na prosvetnem polju odlikovali mnogi možje, s katerimi bi se lahko ponašala vsaka dōba. Spomnimo se le Ambrozija, Avgušтина, sv. Hijeronima, papeža Gregorija I., Ivana Zlatoustega, modroslovca Boetija, letopiscev in zgodovinarjev Orozija, Cassiodora, Gregorija iz Toursa, Bede Častitljivega i. dr. Ravno v tej dōbi bi bilo dobro natančnejše pogledati v duševno življenje ter v jasnejših slikah pokazati nasprotje med velikimi pojavi duševnega življenja in surovo silo. Žal, da pisatelj le kratko govori o kulturi te dōbe; lahko bi bil v posebnem poglavju natančnejše razkazal ta predmet. Ko bi bil to storil, morebiti bi se bil blažje izrazil, primerjajoč arabsko prosveto s sodobno evropsko: »U isto vrieme. kad su Evropu pritiskale guste tmine barbarstva, kroz koje su jedva prodirali i to samo gdje i gdje slabi traci (žarki) još slabijega svjetla, u to isto doba sjalo je sa svim svojim sjajem sunce književnosti, filozofije, znanosti, umjetnosti i obrta u svim glavnim gradovima izlama.« (Str. 235.) Tudi o prehodu umetnosti iz paganstva na krščansko polje bi nam bil mogel kaj povedati, zlasti o stvarstvu.

Kajpada bilo bi potem delo nekoliko večje, ali mogli bi se drugi deli nekoliko skrajšati, ker n. pr. stari Slovani zavzemajo skoro tretjino knjige. Nikakor ne oporekamo važnosti tega

predmeta, katerega se tuji pisatelji radi ogibljejo, ali ga pa napačno razlagajo, toda udje »Maticе Hrvatske« imajo že druge dobre knjige o tem predmetu n. pr. Smičiklasovo »Poviest hrvatsko« — kar velja za stare Hrvate, tiče se tudi drugih slovanskih plemen; za preseljevanje Slovanov je posebno izvrstno Maretićevo delo »Slaveni u davnini«, tudi 1. zvezek Brozovih »Crtica iz hrv. književnosti« govori o kulturi starih Slovanov. V svetovni zgodovini mora biti neko razmerje med posameznimi deli, ne pa da bi se nekateri obširno obdelovali, drugi — jednako važni — prepovršno.

Delu je pridejan tudi zemljevid, lepo izdelan, ali pretesen. Preseljevanja narodov ne moreš prav razumeti, če nimaš pri roki dobrega zemljevida, pridejana karta pa ne bode mnogo pomagala, zlasti ne za Slovane. Kar je zbito na jedno karto, imelo bi biti na dveh, t. j. posebej za arabske zemlje.

Želimo, da bi se v jednaki smeri nadaljevalo izdavanje srednjega veka, ali naj se nikakor ne zanemarja kulturna zgodovina. Ni treba, da bi se pretiravalo in poveličevalo, ali naloga zgodovine in nepristranost zahtevata, da se oziramo na vse važnejše pojave vsakega naroda in vsake dōbe.

F.

»**Slike iz svjetske književnosti.**« Svesak prvi. Pjesnički prvaci u prvoj polovini XIX. veka. 8°. Str. 232. Cena 1 gld. 20 kr. — Če povem, da me je izmed vseh letošnjih knjig »Hrvatske Maticе« najbolj zanimala ta, da me je gnala radovednost, češ, kako je neki naslikal naš pisatelj te može, katerih imena sem našel v kazalu, tedaj sem pač dovolj opravičil svojo oceno. Predmet tem slikam je res zanimiv, pa tudi važen.

A nečem zamolčati, da mi je bilo nekako čudno v srcu, ko najdem vspeored mōž, kakoršni so Byron, Leopardi, Heine... in da sem se vprašal: Kdo vé, kam je namerjena ta močna baterija? V predgovoru ne dobimo jasnega odgovora, vendar razvidimo iz njega to, da hoče ta knjiga pokazati hrvaškemu narodu »novega duha«, ki veje v književnosti 19. veka, in ne samo to, ampak tudi pridobiti čitatelje za tega duha. »Ove će „Slike“ najbolje izvršiti svoju zadaću, ako poimence hrvatsku mladež ponukaju na to, da s ljubavlju stane izučavati pjesnička djela znamenitih duhova svjetske književnosti.« Mladež hrvaška naj se torej pridobi za to, da se bode z ljubeznijo učila teh del (Byron-ovih, Heinejevih), torej, da bode tudi z ljubeznijo srkala tega duha va-se ter se ž njim napojila.

In kakšnega duha? Vsekako znamenitega, močnega, vzornega, zakaj opisovani pisatelji ali pesniki so »kao sedam zviezda sjali na obzorju javnoga života evropskoga. U njihovu se životu i radu, kao sunce u kaplji vode, ogledaju najvažniji dogodjaji ovoga doba, koje je pripravilo Evropi krvavi sukob godine 1848.« Čitatelj naj dobro pomni, kako se nam označuje duh teh pisateljev.

Podajajo se nam tukaj opisi življenja in delovanja sedem pesnikov: Byrona, Mickiewicza,

Puškina, Kollára, Leopardija, Heineja in Hugo-a. Prvih šest je opisal Milivoj Šrepel, poslednjega pa Adamović. Pisatelja se opirata na razne vire, ki so imenovani v predgovoru, slikata življenje teh mōž, razkazujeta njih dela, predočujeta nam njih duha, in kažeta, kako je deloval ta duh na občinstvo. Pesniki se nam kažejo sredi društvenega življenja in gibanja, sredi duševnega razvoja posamnih narodov. Zato so te slike res navdihnjene z življenjem in so iz večine dobro zadete. Pisane so te črtice — »essay«-e jih imenuje uvod — prav živahno, ne pa povsod čisto umevno in jedrnato. Čitatelj čita z zanimanjem, in list za listom se obrne, ne da bi se naveličal čitanja.

Dala bi se najti morebiti še kaka prednost tega dela, katero bi lahko pohvalili, kakor lepi jezik, okusna zunanja oblika: a treba, da se ozremo natančneje na njegovo podlago, na korenine in na duha, ki ga oznanja knjiga.

Ko bi bil glavni pisatelj te knjige popolnoma objektivni zgodovinar, ko bi bil pri svojih junakih in v njih spisih označil natanko, kaj je dobro, kaj slabo, kaj je vredno, da se čita, in kaj ni; ko bi stavil hrvaški mladeži pred oči prave vrline, priporočil ji onega duha, ki blaži, vnema za junaška in krepostna dela, a vestno pokazal tudi zmote: potem bi nam bila taka knjiga jako ljuba, bila bi mladeži kažipot na obširnem in nevarnem polju novejšje tuje književnosti. Toda prav ta stran, prav ta naloga, da naj se loči dobro od slabega, prave vrline od navideznih, kreposti od pregreh — prav ta je slabo zvršena v tem delu. Takoj v prvem pesniku, Byronu, vidi se to prav jasno. V njegovem življenjepisu navajajo se precej obširno razne epizode iz njegovega življenja. Omenja se pač o njegovi prvi mladosti, da mu je puščala mati mnogo slobode in da ga je v obče vzrejala slabo. Toda za njegovo življenje na Laškem — ali ima pisatelj dovolj poguma in nepristranosti, da bi to življenje prav označil? Ako vidimo pregreške zoper nravnost in preveč prosto življenje pri nizkem ljudstvu, hitro pravimo, da se valjajo ljudje v blatu propalosti. Ako pa živi pesnik do skrajne meje razkošno, ako ruši najlepšo in najmanj dotakljivo zvezo zakonsko, ako uživa vse mesene naslade, kar si jih more pridobiti denar, tedaj se to opisuje kot neko junaštvo, sloboda, sreča, in one osebe se slavé, ki so hile prijetne očem angleškega lorda. Nečemo govoriti o Byronovem zakonu, v katerem še vedno marsikaj smrdi, dasi ga njegovi častilci jako pridno opirajo in opravičujejo, nečemo poudarjati, da so o njegovem življenju jako neugodno sodili njegovi rojaki, le to vprašamo: Ali ni potrebno, da je pri junaku tako dvomljivega značaja pisatelj jako previden? In njegova dela! Drznil bi se vprašati prav zaupno ga. pisatelja: Ali misli prav resnobno, da se bode hrvaška mladež z Byronovimi deli obogatila po duhu in navzela onih vrlin, ki so narodu potrebne v boju za obstanek, za pravi napredek? Da, da! Naj le gre ta mladež po Byronovih potih, naj oslabi svoje telesne moči v raznem uživanju, naj ostrupi svojega duha z nekrščanskim mišljenjem, naj

sovraži — kakor Byron — ves svet, češ da je pôdel, in naj ima samo sebe za pol-božanstvo, potem bode tudi tako hitro omagala v resnobnem in težavnem delu, kakor je Byron, katerega je nekoliko napora kmalu potlačilo v grob. In Heine! Česa naj se uči hrvaška mladež od njega? Ali nima mladina v obče dandanes mnogo preveč odljudnega duha in trdega srca, ali ji je zato treba še francoske frivolnosti in Heinejevega cinizma? Ali mu treba odkrivati Leopardijevo brezupnost, o katerega nekih pesmih pisatelj pravi, da so »poklik očajničkoga srca, koje više ne vjeruje ni Bogu ni svjetu ni samomu sebi«? O neki drugi pesmi veli pisatelj, da je v njej »pesimizam i radikalizam ubojan«. Leopardiju je prihajala večkrat misel, da bi se usmrtil, a ni se usmrtil, ker »ni imel dosti moči za ta čin«. (Treba je torej imeti moči [morebiti celo нравne?] za samomor, življenje pa prenašati je — boječnost!) Tudi v življenjepisu Puškinovem se izraža tako mišljenje. Taki so junaki, ki se slavé v tem delu.

Kdor je prečital vso knjigo, vpraša naj se naposled: Kaj se v njej hvali in priporoča? In: Ali je vse to zdravo in dobro, za kar se morebiti vnema srce čitateljevo? Radi priznavamo, da je v knjigi tudi precej lepih mislij, da podarja po pravici, kako potrebna je v poeziji istinitost, realizem, kako je napredovala poezija prav v 19. veku, kako so se borili ti pesniki za slobodo: a te dobre misli niso izrečene tako, da bi jih manj zveden čitatelj lahko ločil od drugega slabšega gradiva.

Pisatelj teh vrstic tako ceni slobodo mišljenja in tako malo pripoznava veljavo javnega mnenja, kakor tudi veljavo navadnih pisateljev, da ga te »slike« niso kar nič prepričale o veliki vrednosti vseh onih idej, katere se zrcalijo po nekoliko v tej knjigi. Ta knjiga mi ni strla prepričanja, da se v večini teh pisateljev (izvzemam Mickiewicza in Kollára) kaže notranja razdrtnost in razdvojenost, razpor s svetom in še bolj z Bogom, boj proti človeški družbi, katera pa ni vselej kriva njih nezadovoljnosti, krščanstvu sovražni duh, mnogokrat nenravnost, načela, ki se ne vjemajo ne z izkušnjo, ne z zdravo in trezno filozofijo: ne, marveč še potrdila mi je te nazore. Prav zato pa mislim, da ta knjiga ne bode donašala hrvaškemu narodu, najmanj pa mladini, onega sadu, katerega si obeta »Matica«. Mislim tudi, da je našemu slovanskemu duhu jako malo ustrezno, ako se mu na tak način priporoča tuje blago. Na jedni strani se boré Hrvati za svojo narodno samostojnost in posebnost, (veseli naj bodo, da jo imajo!) na drugi pa se jim kažejo (menda najboljši in najčistejši?) viri, iz katerih naj se napijejo novega življenja, in sicer Byron, Leopardi, Heine, Hugo! Ne, ta pot se mi ne zdi prava. Mislim, da je v Hrvatih dovolj prirodnih, domačih sil, dovolj duha, dovolj gradiva in netiva, da se vspne narod sam po sebi, da si ustvari svoje slovstvo. Neki italijanski minister se je hvalil, češ: »Italia farà da se«; jaz menim, da treba tudi nam Slovonom vsaj težiti na to, da si pomoremo sami.

Vprašal bi pisatelja samega, ali mu je bilo jasno vse, kar je hotel priporočati in s čimer

je hotel seznaniti čitatelje? Koliko umevnih mislij je n. pr. v tej-le razlagi o »Don Juanu«: »U tom se vidi, da je široki historijski potez u »Don Juanu« isto tako močan, kao filozofijski duh u »Faustu«... U »Don Juanu« nalazimo prirodu i povjest, kako u »Faustu« prirodu i metafiziku; ovdje čovječji život razvit u svoj širini, kako je u »Faustu« stisnut u personifikaciju, a cielo je djelo produkt srčbe, koja je pred očima sviju moćnika vremena napisala: Mene Tekel Ufarsim!« Na str. 157 pravi, da nahajamo pesimizem i u bibliji.

(Konec.)

Dr. Fr. L.

DRUGA SLOVSTVA.

Naznanjamo dve bogoslovni knjigi iz poslednjega časa, ki sicer nista pisani v slovenščini, vendar pa sta plodova domačega vrta.

»**Commentarius**« in evangelia s. Marci et s. Lucae. Concinnatus per Leonardum Klofutar, praepositum mitratum capituli cathedralis Labacensis, ss. theologiae doctorem, instituti studiorum theolog. dioecesanii directorem, nec non studii biblici N. T. professorem p. o. emeritum etc. etc. Labaci. Sumptibus auctoris. — Viennae apud bibliopolam Henricum Kirsch. 1892. 8°. Str. 304. Cena 2 gld. — Gosp. pisatelj je po svojih bogoslovnih latinskih delih vrlo znan duhovščini domači in tuji. Ker se naš list ne peča z bogoslovno stroko, ne ocenjujemo tega dela. Za nas je dovolj, da smo v listu zabeležili to delo kot pričo vsestranskega znanstvenega delovanja Slovencev. — Isto velja tudi o naslednjem delu:

»**Compendium hermeneuticum**«. Scripsit dr. Josephus Lesar, professor studii biblici N. T. in seminario clericorum Labacensis, consistorii episcopalis assessor. Labaci. Typogr. Catholica. Expensis Seminarii clericorum. 1891. 8°. Str. 82. Cena 50 kr. — Želimo, da bi obe knjigi rodili obilo sadu.

»**Weltgeschichte**« von Dr. Joh. Bapt. v. Weiss, k. k. Regierungsrath und o. ö. Professor an der k. k. Universität Graz. Dritte verbesserte Auflage. Graz und Leipzig. Buchdruckerei & Verlagsbuchhandlung »Styria«, k. k. Universitäts-Buchdruckerei. — Lani smo naznanili izdajanje tega znamenitega dela do 40. snopiča. Sedaj imamo že 18 novih snopičev (do incl. 58.) pred seboj. Ti obdelujejo srednji vek v poznejših dôbah: (v 5. zv.) Mongole in njih grozni naval na Evropo pod Džingiskanom, žalostni konec križarskih vojsk, boje krščanskih vladarjev z Mavri na Španskem, homatije na Sicilijanskem, zgodovino starega Walesa, potem (v 6. zv.) Rudolfa Habsburškega in razne dogodke ob času papeža Bonifacija VIII., posebno konec reda templarskega; nadalje Adolfa Nasavskega in Albrehta I. in njiju delovanje na raznih straneh, Henrika VII. in razmere na Laškem, razvoj Anglije, zlasti pa pesništvo, zgodovinopisje, modroslovje in šolo od 1100 do 1400; za tem zanimivim spisom se nam kaže nemška zgodovina za Friderika Lepega in Ludovika Bavarca, hkrati z dogodki na Angleškem,

Nizozemskem in Laškem, črna kuga in Turki. Mongoli, Mameluki v Egiptu in grozni Timur; nato zasveti dōba Karola IV., ki je tako znamenita za Nemčijo in Češko; h krati so mnogi dogodki na Angleškem in Francoskem, posebno važni na Laškem, od koder so bili šli papeži na Francosko; kralja Vaclava vladanje je znamenito zaradi cerkvenih homatij, posebej husovstva: s cerkvenim zborom v Konstancu in Baselu in s Sigismundovo smrtjo se konča 6. zvezek. Zv. 7. nam predočuje jugovshodne dežele evropske v 15. stoletju, prodiranje Turkov, delovanje cesarja Friderika IV. in papežev proti tej nevarnosti, pa tudi premembe na Češkem in Ogrskem; na Španskem in Portugalskem pa se začanja teženje po novih pridobitvah, Amerika se razkrije, in prične se nova dōba, nov vek. Ob istem času so vedno bolj zamotane razmere

na Laškem, premembe se vršé na Francoskem, Angleškem, katoliška cerkev deluje z raznim uspehom, sovražniki se prikazujejo, vihar se napoveduje, in narodi slutijo, da se hoče pojaviti nekaj važnega — reformacija je došla. — Težko je govoriti o takem delu, kakor je Weissovo; hvala je že prenavadna, grajati ni kaj. Ako rečemo zopet, da je Weiss res velikan v zgodovinski natančnosti in mojster v pripovedovanju, nismo povedali nič novega. Da, vsi priznavajo, da zna Weiss s čudovito močjo pridobiti čitatelja in ga zanimati. To delo čitati je prav tako prijetno, kakor uživati dovršen umotvor. Katoliško misleči naobraženci smejo biti ponosni, da je to delo vseskozi — katoliškega duha. Prav zato se tudi zanimamo za to delo, izhajajoče blizu naše domovine.

Narodne stvari.

Učimo se jezika od naroda!

(Priobčuje *Jos. K.*)

(Dalje.)

Dekličiti, ěm: Franica in Reza še zmirom deklíčita = vedeta se kakor dekleta, plešeta itd.

Zbloja, e: 1. zmešnjava; 2. slabo žganje. »Zbloditi« koga ali kaj zmešati; »zblódi se«, da nič ne vé; »zblójen, a, o = zmešan, (ne zbloden; ravno tako »pristujèn« človek, kateri se nam studi, »počéjena« hiša, če smo jo počédili, »Brjàn«, kdor je na Brdu doma itd.).

Pláč, a: denašnje dni se lahko dobi vse, samo za pláč = gegen Bezahlung: plačati je treba, zastonj ne.

Prekôpna, e: sneg kopni, delajo se »prekôpne«, »prekôpnasto« je že: vidi se že tu in tam zemlja.

Vlačić, a, plavič, a: kdor hlode vláči, plávi.

Plesec, plesca, plesíca, e: Tänzer, Tänzerin.

Pustúh, a, pustinják, a: pust človek, sam za-se, kateri ni za nobeno družbo; »družèn« pa ljubi družbo.

Jéča, e = ječmenova in ržena zmes.

Ovsina, e: ovsena in ržena zmes.

Nasvétnik, a: slišal sem to besedo samo o zakotnem pisáču, ker na svéte daje ljudem.

Mráznica, e: 1. tenka megla blizu tál, kadar je jasno in mraz; 2. predno začne iti sneg, leté »mráznice«: zelo tenke in drobne posamezne snežinke.

Dimnica, e: nekaka megla okrog gričev in gor; kakor dim okolo gore.

Gospodáren, rna, o: kdor gospodarstvo umeje: Ta gospod je zelo gospodaren; koj je vse njive pregledal in povedal, kaj je prav in kaj ni prav.

Moškováti se s čim: moškemu biti s čim.

Znásad, prislov: če roko položim na rôko, stojita znasad (gov.: znasod) = druga na drugi. Menda: z + na + saditi; primeri: po-sadíti.

Zorílo, a: 1. čas, kadar zori, n. pr.: Je-li okoli Dunaja zorílo dosti prej kakor

tód? 2. Reifepunkt: Malo še manjka sadju do zorila: da bode celô zrélo.

Učilo, a = učenje: Ta junec je že dober za učilo; jutri ga kar uprežem. Ravno tako: vreme je dobro za »sušilo« = pripravno za sušenje sena, otave.

Vplétalnica, e = vrvca ali trak, ki se vpleta v (lasne) kite.

Opôrnja, e = kol, s katerim se podpre drevesce ali veja.

Zágreb, éba = plast, i: cele zagrébe mesa imajo = zelo mnogo.

Spopád, áda: Na Srbskem je bil óno leto neki spopád = mal boj (z Bolgarji); za to deklo je bil velik spopád = mnogo gospodinj jo je hotelo imeti v službo.

Ozimíca, e: hruška, ki pozno dozori.

Mladíca, e = letošnja svinja.

Nepripráva, e, neokrêta, e = neokreten človek: Z levico šivaš, nepripráva ti! Kam sem pa »zakrétil« (= zavozil), neokrêta!

Drvnica, e: shramba za drva.

Tégniti, em: 1. govorico tegneš komu, če večinoma sam govoriš in sam vodiš razgovor, a on le bolj posluša; 2. kupovati in dajati kaj: mati mu tegnejo žganje, on ga nima s čim kupiti.

Žabovec, vca: kdor žabe lovi.

Prêjevec, vca: kdor pride na prejo vás.

Opáren, rna, o: opárno je solnce, takô peče... dež bo šel.

Otók, a = oteklina.

Prizaslúžiti, im: »po strani« kaj zaslužiti: Poleg »kosâ kruha« (= preužitek, kateri mu daje sin) še kaj prizaslúži, ker malo kaj déla okrog. Prizaslúžek bi bil torej: Nebenverdienst.

Nevidoma = ne da bi videl: nevidoma je kupil = mačka v vreči.

Sêvek, sevka: Ta sejalec useja »sêvkasto«: da se naredé »sêvki«: na nekaterih »mestéh« je pregosto, na drugih zelo redko žito.

Posêtva, e: Tri mernike posetve je na tej njivi = poseje se tri mernike žita na njej.

Obhód, a: Ta (ujeta) žival ima dosti obhóda = dovolj prostega prostora, da lahko hodi in skače okrog.

Mrtvíca, e = 1. spodnja, nerodovitna prst: zgoraj je nekaj žive prsti, a potlej pride mrtvíca; 2. »zgôranja kožica: če njo prerežeš, ne teče še kri.« »Mrtev« denar = kateri ne prinaša nikakeršnih obrestij.

Kípati, am: »kipala« sem gori po bregu z vrêčo: s trudom in težavo šla.

Zatíka, e: ne vem, kak »cvirn« je to, da je táka zatíka = da se tako zatíka, ko šivam.

(Dalje.)

Razne stvari.

Naše slike. Fran Cegnar. (Str. 193.) Ta slika je posneta natančno po fotografiji in nam kaže pesnika v poslednji dôbi. Posebno zahvalo smo dolžni izreči gu. dr. K. Glaserju, profesorju v Trstu, da nam je priskrbel fotografijo. Gospod se ni ustrašil mnogih neuspehov in se je trudil za fotografijo tako dolgo, da jo je dobil. Hvala tudi družini pokojnikovi, da jo je posodila za rabo. — Potrpežljivost. (Str. 201.) Urednik mora povedati, da je bil pri tej sliki nekoliko v zadregi, kakšno ime bi ji dal. Dobil je fotografični posnetek iz zapuščine pokojnega Janeza od njegovega brata, ga. Valentina Šubica, podobarja v Poljanah. Ta posnetek je narejen po črtici ali skici, kar se vidi iz črt, in sicer za neki del na stropu muzeja v Kaiserslauternu. Več ne moremo povedati, ker nimamo podatkov.

Ali je dal umetnik sliki ime »potrpežljivost« ali ne, ne vemo: nam se je zdela popolnoma zanesljivo simbol potrpežljivosti, jako lepo izmišljen in zvršen. — Bojarinka. (Str. 216.) Slika nam kaže mlado rusko plemičko iz starejše dôbe, iz dôbe vareških knezov, ko so se Rusi delili v Bojarine in Ljudine. Naslikal je izvirnik N. Lorenc (ne H. L., kakor je natisneno v kakih 100 izvodih). — Egiptovski prevodniki, to so taki domačini, ki imajo zlasti osla za jahanje, katerega zasede človek za malo denarja, kakor sedemo pri nas na voz prevoščkov. O teh bomo še govorili in podali drugo sliko. — Idrija: pogled z južne strani. Taka je Idrija dandanes. Ker objavimo kmalu še jedno sliko Idrije, povemo lahko tedaj več podrobnostij.

Slovenskim pisateljem in bralcem.

(Dalje.)

Ko bi hotel še dalje pojasnjevati to misel (prim. platnice šte. 3.), moral bi ponavljati, kar sem povedal že drugodi. Zavračati bi zopet moral tiste, ki zahtevajo, naj se razodeva v knjigi sama gola istina ali samo to, kar je v resnici. A taki ne poznajo umetnosti niti zgodovinsko, niti modroslovno. Saj pravi že naša beseda, da izvira umetnost iz uma, ne pa iz gole prirode. A prav tako napačno bi tudi bilo, odtrgati umetnost od prirode, od življenja, od istine. Taka umetnost ni umetnost, ampak neumnost, izmišljotina. Ako se ravna slovstvo po tem načelu in se vedno tesno dotika ter oklepa življenja in prirode, hkrati pa teži po vzorih in se vspenja do one višine, katero dosežamo in spoznavamo samo z umom in ne s čutili, potem je slovstvo narodu luč, voditelj, tolažba, moč, ker oblažuje, povzdiguje, krepi ves narod; tako slovstvo je narodu šola, je porok srečne bodočnosti, pa tudi njegov ponos.

Pregovor pravi: »Corruptio optimi pessima«, t. j. najhuje se pokvari to, kar je najbolje. Res je tako. Dobra jed, dobra pijača, dobra žival, dober človek se navadno bolj skazi in pokvari, kakor druga reč, ki je srednje vrste. Tudi s slovstvom je taka. Slovstvo sploh je zares jako dobra, vzvišena in plemenita stvar. Toda, ako se skazi slovstvo, tedaj je njegov propad hujši, kakor drugih navadnih stvari. Zato pa je treba tako pazno gledati in skrbeti, da se narodu ne pokvari slovstvo. Slovstvo je narodu duša, ali — rekel bi — glava. Deloma tudi tukaj velja, kar pravi drug pregovor, da začne riba smrdeti pri glavi. Kadar začne smrdeti slovstvo, tedaj je to za narod jako slabo znamenje.

Kako pa se pokvari slovstvo? Pokvari se po vsebini in po obliki. Prva pokvara je mnogo hujša, nego druga.

Kadar se ponujajo narodu v slovstvu slabi nauki, slaba načela in slabi vzgledi, lahko se sklepa, da bode propadel. Tudi slaba oblika je znamenje, da peša moč pisateljeva, torej tudi narodova, vendar je slabost v obliki mnogo manj nevarna, nego v vsebini. Slaba oblika je sama na sebi znamenje slabega okusa, ne pa še pokvarjenosti, toda slaba vsebina je pokvarjenost sama, ne le znamenje pokvarjenosti.

Dobro vem, da niso vsi pisatelji in bralci teh mislij. Nekateri kriče samo: »Slovstvo, slovstvo!«, ne pomislijo pa, da potrebujemo le dobrega slovstva, ne takega, o katerem pravimo, »dobro je, da je le!« Drugi hočejo lepo obliko in se nič ne menijo za vsebino. Da so le lepi verzi, gladka beseda, pa jim je dovolj. Tretji hvalijo take, ki se ne brigajo v pisavi za nikake zakone, zlasti ne npravne. Čim bolj tepta pisatelj večni in nepremenljivi npravni zakon, tem bolj ga slavé kot borilca za slobodo. (Prav tako bi smeli hvaliti kot borilce za slobodo tiste, ki nastavljajo bombe in dinamit, da bi si priborili slobodo, naj umró tudi stotine nedolžnih ljudij). In kdo bi mogel vse povedati, kaj mislijo razni ljudje o slovstvu! A resnično je samo to, da ni slovstvo dobro in lepo, ako deluje zoper npravne zakone, ako pohušuje, budi v bralcih strasti, zatira vzore, taji resnico in priporoča krive nauke. Bodi oblika takega spisa bliščeča kot zlato, gladka kot žamet in čista kot jutranja zora, ako je vsebina nasprotna npravnim zakonom, tedaj spis ni dober in ni lep.

Ker nečejo vsi tega pripoznati, zato je med raznimi pisatelji vedni boj o slovstvenih rečeh. Posebno zanimivo je, kako si pomagajo mnogi proti neugodnim ocenam, zlasti, kadar se je grajala vsebina. Tedaj imenujejo take

ocenjevalce »sovražnike slovstva in napredka«. Kajpada je to slaba tolažba in še slabša bramba. To bi bilo nekako tako-le, kakor če bi imenoval jaz koga »nasprotnika človeštva«, ker je slučajno moj nasprotnik. Nasprotnik slovstva in nasprotnik kakega spisa — to sta različni stvari, katerih le oni nečejo ločiti, ki imajo ali hudobno voljo, ali pa brljave dušne oči.

Dovolj sem govoril o vsebini. Čeprav mi je vsebina prva stvar v spisih, vendar ni jedina. Brez oblike ne more biti nobena vsebina, zato je tudi oblika bistvena. Tudi o tej treba katero

reči in sicer resnobno in odločno. Mnogokrat je vsebina neužitna zaradi slabe oblike, mnogokrat odurna; mnogo po vsebini dobrih spisov je brezuspešnih, ker si niso pridobili veljave zaradi slabe oblike. Kakor škodujejo mnogi pisatelji s tem, da zavijajo slabo vsebino v mamljivo obliko, tako škodujejo dobri stvari tudi oni pisatelji, ki zanemarijajo v spisih obliko.

Ko pravim: oblika spisov, ne mislim samo na slovniško obliko, na lepe verze, gladko prozo, umno zasukane stavke, ampak oblika mi je celotni način, s katerim se izražajo misli. Potem-

Stare maloruske noše: Plemenite ženske.

takem spada v obliko vse, v čemer se razodeva kaka misel. Ne govorim tukaj o drugi, kakor o sami pisateljski obliki in tudi o tej ne natančno, ampak le nekatere drobnosti nameravam povedati, ki bodo v prid pisateljem in čitateljem. (Dalje.)

Mednarodna glasbena in gledališka razstava se bode otvorila dné 7. maja t. l. na Dunaju. Namen ji je pokazati razvoj glasbe in gledališča od prvih početkov do naše dôbe, ter posebnosti raznih narodov v teh strokah. — Obsegala bo torej razna godbena orodja od najstarejših časov do sedaj navadnih, in

kazala, kako so se razvile note in petje, kazala nam vse, kar je v zvezi s slav-nimi skladatelji raznih časov in narodov; — predočevala nam bo nastanek in razvoj gledaliških predstav, črteže in oprave gledališč, dekoracije itd. Popolnjevali bodo razstavo koncerti, opere, baleti ter gledališke predstave, ki se bodo vršile v raznih jezikih; čule se bodo torej tudi na Dunaju razne slovanske skladbe. Predstavljale se bodo junija meseca opere čeških skladateljev v češkem jeziku. (Upamo, da bomo mogli poročati natančneje.)

